

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ

στα βυζαντινά χρόνια

Με ερωτήσεις και απαντήσεις

Ε Δημοτικού

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΕΔΕΒΕΣΗ

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ στα βυζαντινά χρόνια

Με ερωτήσεις και απαντήσεις
Ε Δημοτικού

© Copyright 2023

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ

email: gnplos@gmail.com

Blog: gnplos.blogspot.com

Καλλιτεχνική επιμέλεια / Σελιδοποίηση
Αφοί Α. Δεδεβέση Ο.Ε.

Φωτό εξωφύλλου
Χρήστος Καρκαγκέλης

Εκδόσεις ΔΕΔΕΒΕΣΗ
Ινάχου 172, 212 31 Άργος
τηλ. 27510 62012
e-mail: info@dedeveis.gr
www.dedeveis.gr

ISBN: 978-618-83725-8-0

Απαγορεύεται η ολική ή μερική αναδημοσίευση του περιεχομένου αυτού του βιβλίου, καθώς και η με οποιοδήποτε μέσο ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, κ.τ.λ. αναπαραγωγή χωρίς την άδεια του συγγραφέα. (Ν. 2121/93 και διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας).

«Δόξα τω Θεώ τω καταξιώσαντί με τοιούτον έργον επιτελέσαι.
Νενίκηκά σε Σολομών»

Ιουστινιανός, 27 Δεκεμβρίου 537 μ.Χ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Εισαγωγή</i>	5
<i>Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες</i>	7
<i>Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους</i>	9
<i>Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου</i>	11
<i>Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη</i>	13
<i>Μεγάλες αλλαγές στη διοίκηση της αυτοκρατορίας</i>	15
<i>Μια νέα πρωτεύουσα, η Κωνσταντινούπολη</i>	18
<i>Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με έργα τέχνης</i>	20
<i>Ο χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία του κράτους</i>	22
<i>Η Αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική</i>	25
<i>Το παλάτι, ο Ιππόδρομος και οι Δήμοι</i>	28
<i>Η καθημερινή ζωή και οι γιορτές στο Βυζάντιο</i>	30
<i>Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο</i>	32
<i>Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία</i>	34
<i>Οι Δήμοι αναστατώνουν την πρωτεύουσα με τη «στάση του Νίκα»</i>	36
<i>Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής</i>	38
<i>Το Βυζαντινό κράτος φτάνει στα παλιά σύνορα της αυτοκρατορίας</i>	40
<i>Οι γείτονες των Βυζαντινών</i>	42
<i>Οι Πέρσες και οι Άβαροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου</i>	43
<i>Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες</i>	46
<i>Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες</i>	48
<i>Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους</i>	50
<i>Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βούλγαρους και τους Ρώσους</i>	52
<i>Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζεται</i>	54
<i>Η κρίση της οικονομίας διχάζει τους Βυζαντινούς</i>	56
<i>Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του</i>	59
<i>Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των Ελλήνων κλασικών</i>	61
<i>Η καθημερινή ζωή των Βυζαντινών στην ύπαιθρο στα χρόνια των</i>	62

<i>Ισαύρων και των Μακεδόνων</i>	
<i>Το κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα</i>	64
<i>Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία</i>	66
<i>Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους</i>	66
<i>Τα ελληνικά κράτη μετά την άλωση</i>	70
<i>Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγο</i>	72
<i>Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή</i>	74
<i>Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη</i>	76
<i>Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να σώσει την πρωτεύουσα</i>	78
<i>Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη</i>	80
<i>Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους</i>	82
<i>Η Βυζαντινή Κύπρος</i>	84
<i>Η διπλωματία των Βυζαντινών</i>	86
<i>Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία</i>	88
<i>Η βυζαντινή τέχνη</i>	90
<i>Η παιδεία στο Βυζάντιο</i>	92
<i>Η γλώσσα των Βυζαντινών</i>	94

Εισαγωγή

Το βιβλίο Ιστορίας της Ε΄ τάξης πραγματεύεται την ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας από τα χρόνια της ρωμαϊκής εποχής μέχρι την Τρίτη 29 Μαΐου 1453 .

Στο επίκεντρο του σχολικού εγχειριδίου τίθεται η ιστορική συνέχεια της Κωνσταντινούπολης , από την στιγμή που γίνεται πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας μέχρι την στιγμή που πέφτει στα χέρια του Μκai των Οθωμανών.

Στο βιβλίο αυτό γίνεται απόπειρα να δοθούν στους μαθητές και στις μαθήτριες τα ιστορικά γεγονότα μέσα από ερωτήσεις και απαντήσεις με τρόπο συνεκτικό και εύληπτο.

Η παρούσα προσπάθεια δεν είναι αποτέλεσμα άλλης ιστορικής έρευνας αλλά ακολουθεί και παραθέτει τις πληροφορίες που υπάρχουν στο σχολικό εγχειρίδιο.

Για την εξοικείωση των μαθητών/τριών χρησιμοποιείται ως αφορμή η φωτογραφία που αναφέρεται στα ιστορικά τεκταινόμενα του κάθε κεφαλαίου, όπως αυτή υπάρχει στο εγχειρίδιο:

Ιστορία Ε Δημοτικού Στα Βυζαντινά χρόνια,2016,Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», Αθήνα, Κωδικός Βιβλίου: 0-10-0118, ISBN:978-960-06-2584-4.

Άργος , 22 Δεκεμβρίου 2022

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Οι Ρωμαίοι κυβερνούν τους Έλληνες

Οι ρωμαϊκές λεγεώνες λεηλατούσαν συχνά την ύπαιθρο

1. Πότε κατέκτησαν οι Ρωμαίοι τον ελληνικό χώρο;

Οι Ρωμαίοι κατέκτησαν τους Έλληνες το 146 π.Χ. ύστερα από πολέμους που έκαναν με το βασίλειο της Μακεδονίας αλλά και με τους Έλληνες της νότιας Ελλάδας.

2. Τι ήταν η τακτική του «διαίρει και βασίλευε» που εφάρμοσαν οι Ρωμαίοι;

Οι κατακτητές συνάντησαν μεγάλες δυσκολίες στη διακυβέρνηση των Ελλήνων και πολλές φορές πήραν σκληρά μέτρα εναντίον τους. Ήθελαν με κάθε τρόπο να κρατάνε τις ελληνικές πόλεις διαιρεμένες και διχασμένες, έτσι ώστε να μην ενωθούν απέναντι στους Ρωμαίους. Αυτή η τακτική ονομάστηκε «διαίρει και βασίλευε», δηλαδή «δίχασε τους και κυριάρχησε».

Οι Ρωμαίοι φρόντισαν να καταλύσουν τα δημοκρατικά πολιτεύματα από όλες τις ελληνικές πόλεις και να διαλύσουν κάθε συμμαχία που υπήρχε στον ελληνικό χώρο.

3. Πώς διοικήθηκαν οι ελληνικές πόλεις μετά τη ρωμαϊκή κατάκτηση;

Οι Ρωμαίοι δεν φέρθηκαν με τον ίδιο τρόπο σε όλες τις ελληνικές πόλεις-κράτη. Έτσι , σε όσες έκαναν συμμαχία μαζί τους ή παραδόθηκαν χωρίς αντίσταση φρόντισαν να τους παραχωρήσουν προνόμια, ανεξαρτησία ή αυτονομία και τοποθετούσαν σε αυτές ως διοικητές φιλορωμαίους Έλληνες.

Αντίθετα , στις πόλεις που έκαναν πόλεμο μαζί τους φέρθηκαν ιδιαίτερα σκληρά. Τοποθέτησαν σε αυτές μόνιμα ρωμαϊκό στρατό, τοποθέτησαν ως διοικητές σκληρούς Ρωμαίους αξιωματούχους ενώ γκρέμισαν τα τείχη τους για να μην μπορούν να αμυνθούν , αύξησαν κατά πολύ τη φορολογία, λεηλάτησαν τους θησαυρούς τους και πήραν αιχμάλωτους τους κατοίκους τους.

4. Τι άλλα προβλήματα αντιμετώπισαν οι Έλληνες από τη ρωμαϊκή κατάκτηση;

Τα προβλήματα για τον ελληνικό πληθυσμό δε σταματήσαν . Για να μπορέσουν οι Ρωμαίοι να συντηρούν τον στρατό τους και για να τον ταΐζουν άρπαζαν τις σοδειές των αγροτών της υπαίθρου και πολλές φορές στρατολογούσαν και τον πληθυσμό. Οι ντόπιοι κάτοικοι αισθάνονταν φόβο και απειλή και δεν ήταν λίγοι εκείνοι που εγκατέλειπαν τα χωράφια τους και μετακινούνταν στις πόλεις , όπου εκεί έπρεπε να αντιμετωπίσουν τη φτώχεια και ξανά τον φόβο των Ρωμαίων.

5. Αντέδρασαν οι Έλληνες στους Ρωμαίους κατακτητές;

Η τρομερά δύσκολη ζωή των ελληνικών πληθυσμών δημιουργούσε έντονα αισθήματα δυσαρέσκειας και εχθρότητας απέναντι στους Ρωμαίους. Οι Έλληνες επαναστάτησαν πολλές φορές εναντίον τους αναζητώντας την ελευθερία τους αλλά οι ρωμαϊκές δυνάμεις έπνιγαν στο αίμα τις εξεγέρσεις και κάθε φορά τιμωρούσαν σκληρά όσους τολμούσαν να αμφισβητήσουν τη ρωμαϊκή κατάκτηση.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Οι Έλληνες «κατακτούν» τους Ρωμαίους με τον πολιτισμό τους

Το λατινικό αλφάβητο βασίστηκε στο ελληνικό.

6. Τι έκανε εντύπωση στους Ρωμαίους όταν γνώρισαν τον ελληνικό πολιτισμό ;

Από την πρώτη στιγμή της κατάκτησης οι Ρωμαίοι εντυπωσιάστηκαν από τον ελληνικό τρόπο ζωής. Πιο συγκεκριμένα θαύμασαν τα αγάλματα των θεών και των ηρώων, την αρχιτεκτονική των ελληνικών πόλεων με τα θέατρα και τα στάδια αλλά και τις γιορτές των Ελλήνων, τοπικές και πανελλήνιες.

Παράλληλα , ήρθαν σε επαφή με ονομαστούς δασκάλους και φιλοσόφους, ιδιαίτερα στην αρχαία Αθήνα, και είδαν από κοντά την πρόοδο των Ελλήνων στις τέχνες και στα γράμματα.

7. Πώς επηρέασε τους Ρωμαίους ο ελληνικός πολιτισμός;

Οι κατακτητές, έχοντας εντυπωσιαστεί από τα έργα των Ελλήνων, αρχίζουν σιγά σιγά να αλλάζουν στάση και να γίνονται πιο διαλλακτικοί. Επιθυμούν να επωφεληθούν και να κάνουν και αυτοί ανάλογα έργα με τα ελληνικά στις δικές τους περιοχές και ιδιαίτερα στη Ρώμη. Έτσι κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής κατάκτησης προχωρούν σε διάφορες κινήσεις, όπως:

- Αναθέτουν σε Έλληνες τεχνίτες να χτίσουν σπίτια και δημόσια κτίρια με τον ελληνικό τρόπο αρχιτεκτονικής . Τα στολίζουν μάλιστα και με ελληνικά αγάλματα και έργα τέχνης.

- Αρχίζουν να μαθαίνουν την ελληνική γλώσσα , μιας και αυτή μιλιέται σε ολόκληρη σχεδόν την Ανατολή.
- Προσλαμβάνουν Έλληνες δασκάλους ,τους οποίους τους στέλνουν στη Ρώμη για να μορφώσουν τα παιδιά τους. Πολλές φορές αυτά συνεχίζουν τις σπουδές τους στην Ελλάδα.
- Μεταφράζουν κείμενα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων και θεατρικά έργα στα λατινικά ενώ ελληνικές τραγωδίες και κωμωδίες παρουσιάζονται στα ρωμαϊκά θέατρα.
- Πολλοί Ρωμαίοι αυτοκράτορες δαπανούν τεράστια χρηματικά ποσά για να διακοσμήσουν με θαυμαστά έργα τόσο την Αθήνα όσο και άλλες περιοχές.

8. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής των Ρωμαίων;

Από την αλλαγή της στάσης των Ρωμαίων οι δυο λαοί ήρθαν πιο κοντά και άρχισαν πλέον να συνυπάρχουν και να συνεργάζονται. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η γέννηση ενός νέου πολιτισμού, που συνδύαζε στοιχεία τόσο των Ελλήνων όσο και των Ρωμαίων, του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού. Δημιουργήματα αυτού του πολιτισμού τα συναντάμε ακόμα και σήμερα στην περιοχή μας.

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία,
μια υπερδύναμη του αρχαίου κόσμου

«Η Θάλασσά μας»

9. Γιατί οι Ρωμαίοι ονομάστηκαν «κοσμοκράτορες»;

Μετά την κατάκτηση των Ελλήνων, οι Ρωμαίοι συνέχισαν να μεγαλώνουν την αυτοκρατορία τους υποτάσσοντας περιοχές στην Ανατολή, στη Δύση και στη Βόρεια Αφρική. Μέσα σε λίγα χρόνια όλα τα κράτη που βρίσκονταν γύρω από τη Μεσόγειο Θάλασσα είχαν ενσωματωθεί στην αυτοκρατορία και οι Ρωμαίοι αποκαλούσαν πια τη Μεσόγειο «mare nostrum», δηλαδή «η θάλασσά μας».

Όλος ο τότε γνωστός κόσμος είχε περάσει στην κυριαρχία των Ρωμαίων, τα σύνορα της αυτοκρατορίας ήταν τεράστια, ο πληθυσμός συνολικά ξεπερνούσε τα 50 εκατομμύρια και οι Ρωμαίοι πια είχαν γίνει κοσμοκράτορες.

10. Ποιες ήταν οι δυσκολίες στη διοίκηση της αυτοκρατορίας;

Το νέο ρωμαϊκό κράτος με τις καινούριες κατακτήσεις ήταν απέραντο. Μέσα σε αυτό κατοικούσαν πολλοί λαοί με εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά: Άλλη γλώσσα, άλλη θρησκεία, ανόμοια ήθη και έθιμα. Το τεράστιο μέγεθος της αυτοκρατορίας και τα ποικίλα χαρακτηριστικά των διάφορων λαών έκαναν πολύ δύσκολη την διοίκηση και οι Ρωμαίοι έπρεπε να επινοήσουν τρόπους να λύσουν τα προβλήματα.

11. Με ποιους τρόπους οι Ρωμαίοι προσπάθησαν να λύσουν τα προβλήματα διοίκησης της αυτοκρατορίας;

Για να γίνει δυνατή η άσκηση της εξουσίας σε ολόκληρη την αυτοκρατορία από τη Ρώμη, πάρθηκαν μια σειρά από μέτρα με σκοπό να επικρατήσει ηρεμία και γαλήνη παντού :

- Οι Ρωμαίοι τοποθέτησαν στην κορυφή της ιεραρχίας τον αυτοκράτορα, ο οποίος ονομάστηκε και «πρώτος πολίτης» και όλοι οι πληθυσμοί ήταν υποχρεωμένοι να τον σέβονται και να τον υπακούουν.
- Οργανώθηκε δυνατός και ετοιμοπόλεμος στρατός για να προστατεύει τα σύνορα από εξωτερικούς στρατούς αλλά και για να επιβάλλει την ηρεμία και την τάξη στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας.
- Σε κάθε επαρχία τοποθετήθηκαν Ρωμαίοι κυβερνήτες με καθήκον να ελέγχουν τους τοπικούς άρχοντες και να ενημερώνουν τον αυτοκράτορα.
- Όσοι πολίτες από τους κατακτημένους λαούς δεν αντιδρούσαν στην εξουσία της Ρώμης μπορούσαν να πάρουν τον τίτλο του Ρωμαίου πολίτη.
- Δημιουργήθηκε ένα νέο σύστημα είσπραξης των φόρων, περισσότερο αποδοτικό από πριν, και έγινε ταυτόχρονα μείωση στους φόρους που πλήρωναν οι πολίτες.
- Ψηφίστηκε μια σειρά νέων νόμων, οι οποίοι ήταν σαφώς δικαιότεροι από τους προηγούμενους και όλοι έπρεπε πια να τους τηρούν.

12. Ποια περίοδος ονομάστηκε η περίοδος της «ρωμαϊκής ειρήνης»;

Τα παραπάνω μέτρα έλυσαν σε μεγάλο βαθμό τα προβλήματα διοίκησης της αυτοκρατορίας και η ηρεμία, η τάξη και η δικαιοσύνη εξαπλώθηκαν σε κάθε περιοχή του ρωμαϊκού κράτους. Για δύο περίπου αιώνες η Ρώμη πλούτιζε και δυνάμωνε, χάρη στην μεγάλη ανάπτυξη του εμπορίου, της ναυτιλίας και της γεωργίας. Οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας έβλεπαν τα εισοδήματά τους να αυξάνονται και ζούσαν μέσα σε συνθήκες ασφάλειας και γαλήνης. Αυτή η περίοδος ανάπτυξης και ηρεμίας ονομάστηκε «ραχοτοπα» ,δηλαδή η περίοδος της «ρωμαϊκής ειρήνης».

ΕΝΟΤΗΤΑ Α΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η καθημερινή ζωή στην αρχαία Ρώμη

Ψηθιδωγή παράξηαξη ρωμαϊκού αγροκήμαηος
(Τύνιδα, Εθνικό Μοσζείο)

13. Πώς ήταν κτισμένη η αρχαία Ρώμη;

Η Ρώμη ήταν διακοσμημένη με περίτεχνα κτίρια, ναούς και έργα τέχνης. Είχε χτιστεί στις όχθες του ποταμού Τίβερη και ο συνολικός πληθυσμός της μαζί με τους ξένους και τους δούλους έφτανε το ενάμισι εκατομμύριο. Στην πόλη δέσποζε ο Παλατινός λόφος, πάνω στον οποίο είχε χτιστεί το παλάτι του αυτοκράτορα.

Οι πλούσιοι Ρωμαίοι διέμεναν σε μονοκατοικίες ενώ οι πιο φτωχοί πληθυσμοί κατοικούσαν σε πολυκατοικίες.

14. Πώς ζούσαν οι κάτοικοι της ρωμαϊκής υπαίθρου;

Οι περισσότεροι από τους κατοίκους της υπαίθρου ασχολούνταν με τη γεωργία, την κτηνοτροφία, τις τέχνες και το εμπόριο.

Οι μεγαλοκτηματίες κατείχαν μεγάλα και εύφορα αγροκτήματα και κοντά σε αυτά είχαν χτίσει τα σπίτια τους. Συνήθως ήταν μεγάλα σπίτια με στάβλους, ορνιθώνες και αποθήκες όπου έβαζαν τις σοδειές τους. Στα σπίτια αυτά ζούσαν και οι δούλοι που αναλάμβαναν όλες τις δουλειές για χάρη των αφεντικών τους.

Αντίθετα οι μικροϊδιοκτήτες γης ασχολούνταν μόνοι τους με την καλλιέργεια της γης και προσπαθούσαν να ζήσουν από τις μικρές σοδειές τους, χωρίς την βοήθεια δούλων μιας και δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να τους αγοράσουν.

15. Με ποιες εργασίες ασχολούνταν τα παιδιά των φτωχών καλλιεργητών ;

Συνήθως τα παιδιά των μικροϊδιοκτητών γης δεν συνέχιζαν την ασχολία των γονέων τους αλλά έφευγαν από την ύπαιθρο για να καταταχτούν στον ρωμαϊκό στρατό ή πήγαιναν στις πόλεις ψάχνοντας για δουλειά ή εργάζονταν στα διάφορα δημόσια έργα που γίνονταν σε ολόκληρη την αυτοκρατορία .

16. Γιατί η Ρώμη ήταν το κέντρο της αυτοκρατορίας;

Η Ρώμη αποτελούσε το κέντρο ολόκληρου του ρωμαϊκού κράτους όχι μόνο γιατί εκεί ζούσε ο αυτοκράτορας που εξουσίαζε την αυτοκρατορία αλλά και γιατί όλοι οι πληθυσμοί , και πλούσιοι και φτωχοί , ταξίδευαν συχνά στη Ρώμη για να πάρουν μέρος στις γιορτές της πόλης αλλά και για να παρακολουθήσουν τους αγώνες που διοργανώνονταν , συνήθως στο Κολοσσαίο .

Μεγάλες αλλαγές στη διοίκηση της αυτοκρατορίας

Τετράρχες. (Ανάγλυφο. Άγιος Μάρκος, Βενετία)

17. Για ποιους λόγους απειλήθηκε η «ρωμαϊκή ειρήνη»;

Από τις αρχές του 3^{ου} αιώνα μ. Χ. μια σειρά εσωτερικών προβλημάτων αλλά και εξωτερικοί εχθροί κλόνισαν τη ρωμαϊκή ειρήνη και απείλησαν σοβαρά την ύπαρξη της αυτοκρατορίας :

- Οι Γότθοι από τον βορρά και οι Πέρσες από την Ανατολή παραβίαζαν τα σύνορα και δημιουργούσαν μεγάλα προβλήματα στους ντόπιους πληθυσμούς. Την ίδια ώρα έκλειναν τους δρόμους του εμπορίου ,προκαλώντας οικονομική ζημιά στη Ρώμη.
- Επαρχίες της Ανατολής έφευγαν από την αυτοκρατορία και δημιουργούσαν δικά τους κράτη, αποδυναμώνοντας έτσι ακόμα περισσότερο το ρωμαϊκό κράτος.
- Στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας ο στρατός είχε αποκτήσει τεράστια δύναμη , ανέβαζε ή καταργούσε αυτοκράτορες ανάλογα με το συμφέρον του, επαναστατούσε και δεν έκανε αυτό για το οποίο είχε δημιουργηθεί, να προστατεύει δηλαδή τα σύνορα της αυτοκρατορίας.
- Εξαιτίας των μεγάλων και σκληρών διωγμών εναντίον των χριστιανών, ο πληθυσμός της αυτοκρατορίας είχε διχαστεί και οι χριστιανοί , που συνεχώς αυξάνονταν, είχαν δυσανεχθεί πολύ και έβλεπαν εχθρικά τους Ρωμαίους.

18. Πώς αντιμετώπισε αυτά τα προβλήματα ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός;

Ο Διοκλητιανός αντιλήφθηκε τη σοβαρότητα της κατάστασης και αποφάσισε να πάρει δραστικά μέτρα για να σώσει την αυτοκρατορία. Δημιούργησε ένα νέο σύστημα διοίκησης, την τετραρχία: Χώρισε την αυτοκρατορία σε τέσσερις μεγάλες περιφέρειες, δύο στην Ανατολή και δύο στη Δύση. Όρισε σε κάθε μια έναν Ρωμαίο διοικητή με αυξημένες εξουσίες.

Ο Λικίνιος και ο Γαλέριος ανέλαβαν τη διοίκηση των περιφερειών της Ανατολής και ο Κωνσταντίνος με τον Μαξέντιο ανέλαβαν τις περιφέρειες της Δύσης.

Το σύστημα της τετραρχίας είχε πράγματι αποτέλεσμα, οι εξωτερικοί εχθροί αντιμετωπίστηκαν και η ηρεμία αποκαταστάθηκε στο εσωτερικό της αυτοκρατορίας.

19. Τι συνέβη και επανήλθε η αναταραχή στο ρωμαϊκό κράτος;

Λίγο καιρό μετά, ο Διοκλητιανός θα παραιτηθεί από το αξίωμα του αυτοκράτορα. Το γεγονός αυτό θα οδηγήσει σε μια σειρά εμφύλιων πολέμων ανάμεσα στους τετράρχες που θα δημιουργήσουν νέα αναστάτωση στην αυτοκρατορία.

Μετά τη σύγκρουση θα παραμείνουν δύο από τους Ρωμαίους άρχοντες, ο Κωνσταντίνος στη Δύση και ο Λικίνιος στην Ανατολή. Όμως και αυτοί πρόκειται να λύσουν τις διαφορές τους με εμφύλιο πόλεμο.

20. Τι ήταν το Διάταγμα της ανεξιθρησκίας;

Σε μια προσπάθεια να επαναφέρουν την ηρεμία στο εσωτερικό του κράτους και, κυρίως, να τερματίσουν την αναστάτωση που είχαν δημιουργήσει οι διωγμοί εναντίον των Χριστιανών, ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος θα συναντηθούν στο Μεδιόλανο (σημερινό Μιλάνο) και θα υπογράψουν το Διάταγμα της ανεξιθρησκίας, το 313 μ.Χ. Το Διάταγμα αυτό ήταν μια εξαιρετικά σημαντική συμφωνία μιας και για πρώτη φορά κάθε πολίτης της αυτοκρατορίας θα μπορούσε ελεύθερα να πιστεύει σε όποιον θεό επιθυμεί. Με τον τρόπο αυτό, άνοιξε ο δρόμος για ακόμα μεγαλύτερη εξάπλωση του χριστιανισμού, αφού κανείς πια δεν τον απειλεί.

21. Πώς τελείωσε η εμφύλια διαμάχη Κωνσταντίνου και Λικίνιου;

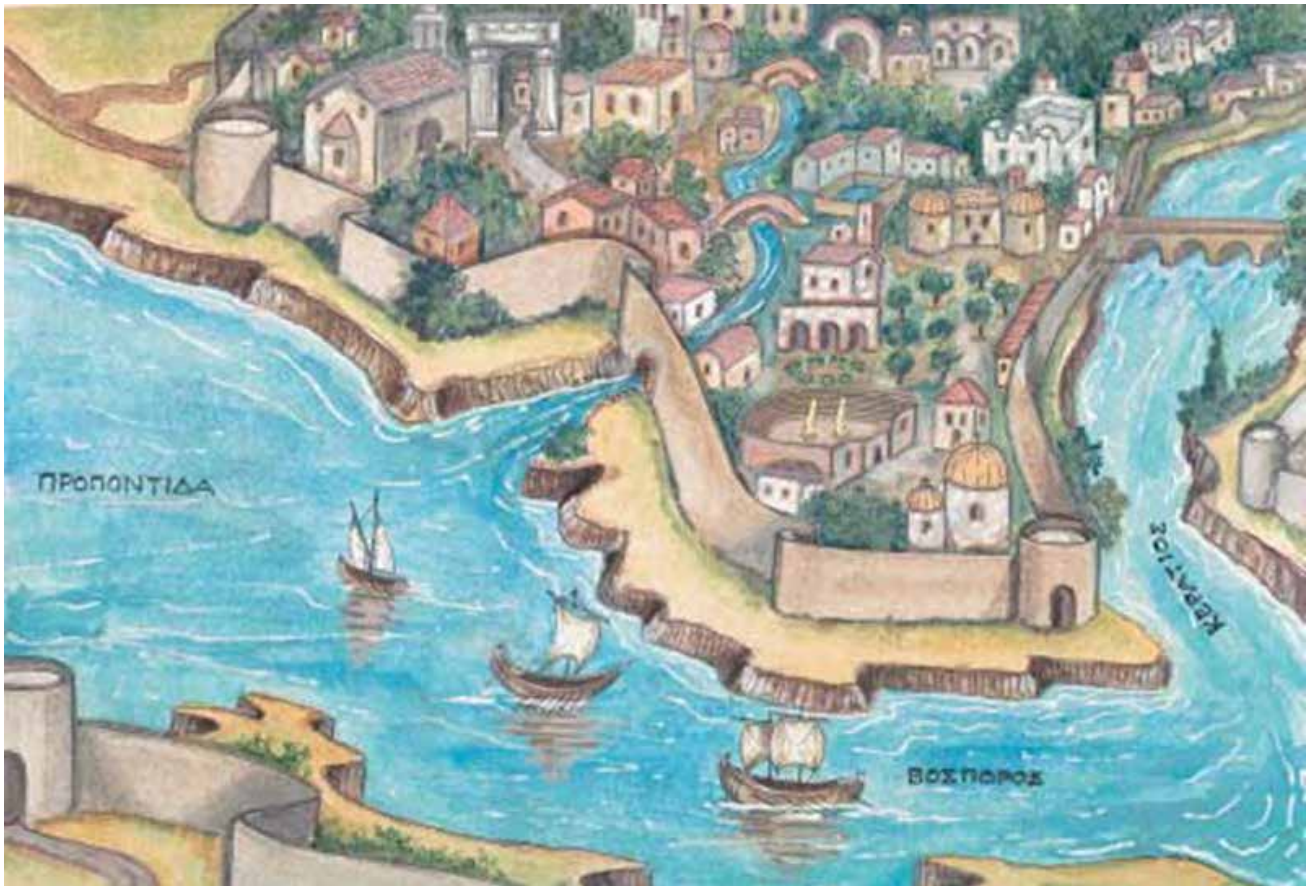
Περίπου μια δεκαετία μετά το Διάταγμα της ανεξιθρησκίας, το 324 μ.Χ., θα δοθεί η τελική μάχη ανάμεσα στον Κωνσταντίνο και στον Λικίνιο, στην Αδριανούπολη. Από αυτή την εμφύλια σύγκρουση νικητής θα αναδειχθεί ο Κωνσταντίνος, ο οποίος θα γίνει πια μονοκράτορας.

22. Ποια μέτρα πήρε ο Κωνσταντίνος για να οργανώσει ξανά τη διοίκηση του ρωμαϊκού κράτους;

Από τη στιγμή που ο Κωνσταντίνος έγινε κυρίαρχος της αυτοκρατορίας, πήρε μια σειρά μέτρων για να οργανώσει γρήγορα το κράτος και για να γίνει πιο αποδοτική η διοίκησή του:

- *Οργάνωσε από την αρχή τον ρωμαϊκό στρατό που ήταν σε κακή κατάσταση και διαιρεμένος από τις εμφύλιες συγκρούσεις.*
- *Τοποθέτησε έμπιστους ανθρώπους ως επάρχους, με αυξημένες εξουσίες, στις περιφέρειες της αυτοκρατορίας.*
- *Με διπλωματικές επαφές έκλεισε συμφωνίες με γειτονικούς λαούς, ώστε να έχει ηρεμία και ασφάλεια στα σύνορα.*
- *Κυκλοφόρησε νέο χρυσό νόμισμα σε ολόκληρο τον τότε κόσμο και δυνάμωσε την οικονομία του κράτους.*
- *Αποφάσισε και υλοποίησε τη μεταφορά της πρωτεύουσας της αυτοκρατορίας από την Ρώμη, που σιγά σιγά χάνει τη δύναμή της, στο Βυζάντιο, μια αρχαία αποικία των Μεγαρέων. Για το σκοπό αυτό θα χτίσει μια νέα πόλη.*

Ο Κωνσταντίνος πήρε μια σειρά από δύσκολες, γενναίες αλλά και επιτυχημένες αποφάσεις για να κυβερνήσει την αυτοκρατορία. Οι ιστορικοί επιστήμονες τον ονόμασαν Μέγα ενώ οι χριστιανοί τον είπαν Άγιο και ισαπόστολο, αν και ήταν ειδωλολάτρης και μόνο λίγο πριν πεθάνει βαφτίστηκε χριστιανός.

Η Κωνσταντινούπολη χτίστηκε σε επτά οχυρωμένους από τη στεριά λόφους, οι οποίοι «κατέβαιναν» ομαλά ως τη θάλασσα της Προποντίδας, του Βοσπόρου και του Κεράτιου κόλπου.

23. Για ποιους λόγους ήταν ιδιαίτερα δύσκολη η διοίκηση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας;

Ο Κωνσταντίνος, από τη στιγμή που έγινε αυτοκράτορας, αντιλήφθηκε ότι η διοίκηση της αυτοκρατορίας ήταν μια δύσκολη υπόθεση, μιας και η Ρώμη:

- Βρισκόταν πολύ μακριά από τα σύνορα, τόσο στο Βορρά και τον Δούναβη όσο και στην Ανατολή.
- Ήταν το επίκεντρο των συγκρούσεων ανάμεσα στους Τετράρχες και σε αυτήν είχαν πραγματοποιηθεί οι μεγάλοι διωγμοί των Χριστιανών. Στη Ρώμη, επίσης, κυριαρχούσαν οι ρωμαϊκές ειδωλολατρικές θεότητες.

24. Ποιες αποφάσεις έλαβε ο Κωνσταντίνος για να βελτιώσει τη διοίκηση;

Ο Κωνσταντίνος άμεσα αποφασίζει να μεταφέρει την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας από τη Ρώμη στο Βυζάντιο, μια αρχαία ελληνική αποικία των Μεγαρέων. Επίσης, εφαρμόζει όσα ορίζονταν από το Διάταγμα των Μεδιολάνων και με τον τρόπο αυτό βοηθά τον Χριστιανισμό να αναπτυχθεί και τους Χριστιανούς να αυξηθούν σε αριθμό, χωρίς πια τον φόβο των διωγμών.

25. Πώς ονομάστηκε η νέα πρωτεύουσα και ποια ήταν τα πλεονεκτήματά της ;

- *Η καινούρια πρωτεύουσα ονομάστηκε «Νέα Ρώμη», γρήγορα όμως οι κάτοικοι την αποκαλούσαν Κωνσταντινούπολη (πόλη του Κωνσταντίνου) και Πόλη. Αργότερα, οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας την αποκαλούσαν και Βασιλεύουσα.*
- *Η Κωνσταντινούπολη χτίστηκε σε σημείο όπου ενώνονταν οι δρόμοι που συνέδεαν την Ευρώπη με την Ασία και τον Εύξεινο Πόντο με το Αιγαίο Πέλαγος και τη Μεσόγειο Θάλασσα.*
- *Στην Κωνσταντινούπολη κατέληγε η Εγνατία Οδός και από αυτήν ξεκινούσαν οι εμπορικοί δρόμοι που οδηγούσαν στην Μικρά Ασία και στην Ανατολή.*
- *Χάρη σε αυτούς τους εμπορικούς δρόμους η Κωνσταντινούπολη θα εφοδιάζεται με είδη πρώτης ανάγκης, με αρώματα, μπαχαρικά, κοσμήματα και μετάξι, τα οποία στη συνέχεια θα πηγαίνουν σε όλη την αυτοκρατορία.*

26. Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά των πληθυσμών που ζούσαν στις ανατολικές περιοχές της αυτοκρατορίας;

Οι πληθυσμοί που ζούσαν στις περιοχές του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας μιλούσαν ελληνικά και σε πολύ μεγάλο βαθμό είχαν ασπαστεί τον Χριστιανισμό. Χάρη σε αυτά τα δύο χαρακτηριστικά επικρατούσε ενότητα στις περιοχές αυτές. Οι άνθρωποι έβλεπαν ήταν πιστοί στον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο και στήριζαν τις αποφάσεις του ενώ μεγάλη συμπάθεια έδειχναν και για τη μητέρα του, την Ελένη, που ήταν Ελληνίδα και είχε βαφτιστεί χριστιανή.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Η Κωνσταντινούπολη οχυρώνεται και στολίζεται με έργα τέχνης

Υδραγωγείο της Κωνσταντινούπολης, όπως σώζεται έως σήμερα.

27. Πότε ξεκίνησαν τα έργα στην Κωνσταντινούπολη και πότε έγιναν τα εγκαίνιά της;

Οι εργασίες στη νέα πρωτεύουσα ξεκίνησαν τον Νοέμβριο του 324 μ.Χ. και έξι χρόνια αργότερα πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια, τον Μάιο του 330 μ.Χ. Για να γίνουν πραγματικότητα τα σχέδια του Κωνσταντίνου κλήθηκαν να εργαστούν οι πιο ονομαστοί τεχνίτες από ολόκληρη την αυτοκρατορία.

28. Ποια έργα πραγματοποιήθηκαν στη νέα πρωτεύουσα;

Αρχικά δόθηκε μεγάλη προσοχή στην ασφάλεια της Κωνσταντινούπολης και επισκευάστηκαν τα παλαιά τείχη ενώ χτίστηκαν και νέα. Φτιάχτηκε και η ακρόπολη ενώ ο Κωνσταντίνος προσέφερε τίτλους και οικονομικά κίνητρα σε όσους είχαν αναλάβει την ασφάλεια των τειχών.

Επίσης :

- Στο κέντρο της Πόλης χτίστηκε η μεγάλη αγορά , η οποία διακοσμήθηκε με μια τεράστια στήλη που πάνω της έφερε το άγαλμα του αυτοκράτορα.
- Χτίστηκαν χριστιανικοί ναοί, με πιο γνωστούς αυτούς της Αγίας Σοφίας, της Αγίας Ειρήνης και των Αγίων Αποστόλων ενώ παρέμειναν σε λειτουργία και ναοί της παλαιάς θρησκείας.
- Φτιάχτηκαν κρήνες, υδραγωγεία , λουτρά και μεγάλες δεξαμενές που παρείχαν νερό στην πόλη ακόμα και για έξι μήνες.

- Από την παλιά πρωτεύουσα, τη Ρώμη, μεταφέρθηκαν έργα τέχνης , με τα οποία στολίστηκε η Κωνσταντινούπολη.

Όλα αυτά τα έργα έγιναν κάτω από την επίβλεψη του ίδιου του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου. Όσα δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει, τα συνέχισε ο γιος του , ο Κωνσταντίνος, που ανέλαβε αυτοκράτορας μετά από αυτόν .

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Ο Χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία

Ιουλιανός. Μουσείο Λούβρου

29. Ποιες ήταν οι ενέργειες του αυτοκράτορα Κωνσταντίνου που βοήθησαν στην εξάπλωση του Χριστιανισμού;

Από τη στιγμή που ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος ανέλαβε την εξουσία επέμεινε στην εφαρμογή του Διατάγματος των Μεδιολάνων, δίνοντας έτσι την ελευθερία στον Χριστιανισμό να εξαπλωθεί ελεύθερα. Επίσης, προχώρησε σε μια σειρά ενεργειών που στήριξαν την αύξηση του αριθμού των χριστιανών σε ολόκληρη την αυτοκρατορία :

- Ο Κωνσταντίνος για να στελεχώσει τη διοίκηση του απέραντου κράτους αλλά και για σημαντικές θέσεις στο ρωμαϊκό στρατό προτίμησε και τοποθέτησε χριστιανούς και όχι ειδωλολάτρες.
- Για να αντιμετωπίσει διαμάχες και αναταραχές ανάμεσα στους χριστιανούς και για επιλύσει διάφορα θεολογικά ζητήματα συγκάλεσε το 325 μ.Χ. , στη Νίκαια, Οικουμενική Σύνοδο , στην οποία συμμετείχαν όλοι οι επίσκοποι της χριστιανικής εκκλησίας. Σε αυτή τη Σύνοδο τακτοποιήθηκαν οι διαφορές που υπήρχαν ανάμεσα σε διάφορες ομάδες χριστιανών και επικράτησε ηρεμία.
- Λίγο πριν πεθάνει, το 337 μ .Χ., ο Κωνσταντίνος βαφτίστηκε χριστιανός, δίνοντας και με αυτόν τον τρόπο τη στήριξή του στη νέα θρησκεία.

Μετά το θάνατο του , ο γιος του ο Κωνσταντίνος, θα αναλάβει αυτοκράτορας και θα συνεχίσει τόσο τα έργα του Κωνσταντίνου όσο και την ίδια καλή αντιμετώπιση των χριστιανών.

30. Ποιος ήταν ο Ιουλιανός, ο Παραβάτης ή Αποστάτης;

Το 361 μ .Χ. ένας νέος αυτοκράτορας θα αναλάβει τις τύχες της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Αυτός λεγόταν Ιουλιανός και ήταν ανιψιός του Κωνσταντίνου. Ο Ιουλιανός είχε κάνει τις σπουδές του στην Αθήνα και στην Αντιόχεια πάνω στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία. Οι σπουδές αυτές τον είχαν κάνει να έχει μια θετική στάση απέναντι στην παλιά θρησκεία , θαύμαζε τον ελληνικό πολιτισμό ενώ λάτρευε και τους ολύμπιους θεούς.

Από τη στιγμή που ανέλαβε αυτοκράτορας προσπάθησε με μια σειρά μέτρων να επαναφέρει την παλιά θρησκεία και να περιορίσει τον χριστιανισμό. Όμως, παρά τις προσπάθειες του ,οι πολίτες του ρωμαϊκού κράτους δεν τον ακολούθησαν και η αρχαία θρησκεία δε βρήκε πολλούς οπαδούς.

Άλλωστε ο Ιουλιανός κυβέρνησε για μόνο δύο χρόνια, από το 361 έως το 363 μ.Χ. αφού βρήκε το θάνατο σε μια μάχη εναντίον των Περσών, σε ηλικία 32 ετών.

Εξαιτίας αυτής της προσπάθειας να επαναφέρει την παλιά θρησκεία , ο Ιουλιανός ονομάστηκε από τους χριστιανούς Αποστάτης ή Παραβάτης.

31. Τι γνωρίζεις για τον Μέγα Θεοδόσιο;

Μετά τον θάνατο του Ιουλιανού την εξουσία θα αναλάβει ο Θεοδόσιος. Αυτός θα κηρύξει τον Χριστιανισμό επίσημη θρησκεία του ρωμαϊκού κράτους και θα πάρει αυστηρά μέτρα εναντίον των άλλων θρησκειών, προσπαθώντας να σταματήσει τις διαμάχες που είχαν δημιουργηθεί εξαιτίας των ενεργειών του Ιουλιανού.

Έτσι ο Θεοδόσιος :

- Προχώρησε στο κλείσιμο των αρχαίων ναών ενώ με πολύ αυστηρούς νόμους απαγόρευσε τη λατρεία όλων των αρχαίων θεών.
- Αποφάσισε την κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων που είχαν συνδεθεί με τους ολύμπιους θεούς ενώ έκλεισε οριστικά και το Μαντείο των Δελφών.
- Δεν αντέδρασε στις μαζικές καταστροφές και λεηλασίες των αρχαίων ναών , των μνημείων και των έργων τέχνης από τους φανατικούς χριστιανούς.

Για αυτές του τις ενέργειες ο Θεοδόσιος ονομάστηκε από τους χριστιανούς Μέγας.

32. Ποιοι άλλοι βοήθησαν να εξαπλωθεί ο Χριστιανισμός ;

Στην εξάπλωση του Χριστιανισμού έπαιξαν σημαντικό ρόλο οι Πατέρες της χριστιανικής εκκλησίας με τη διδασκαλία και το έργο τους. Οι πιο ονομαστοί Πατέρες της εποχής ήταν οι τρεις Ιεράρχες , δηλαδή ο Μέγας Βασίλειος, ο Γρηγόριος ο Ναζιανζηνός και ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος ,οι οποίοι δίδαξαν τη χριστιανική θρησκεία, έγραψαν πλήθος βιβλίων και βοήθησαν να συνδυαστεί ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός με τα διδάγματα του Χριστιανισμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ Β΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Η Αυτοκρατορία χωρίζεται σε Ανατολική και Δυτική

Χάρτης του Ανατολικού και του Δυτικού Ρωμαϊκού Κράτους, μετά τη διαίρεση της αυτοκρατορίας από το Θεοδοσίο

33. Ποια προβλήματα αντιμετώπισε η Αυτοκρατορία στα τέλη του 4^{ου} μ. Χ. αιώνα;

Μέχρι τα τέλη του 4^{ου} μ.Χ. αιώνα η γαλήνη και η ηρεμία έχουν επικρατήσει στην Αυτοκρατορία. Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Θεοδοσίου όμως εμφανίζονται διάφοροι λαοί, οι οποίοι προκαλούν προβλήματα, κυρίως στα βόρεια σύνορα και απειλούν την ασφάλεια του κράτους. Αυτοί οι λαοί είναι μετακινούμενοι και αναζητούν γη είτε για λεηλασίες είτε για μόνιμη κατοίκηση. Τα κυριότερα προβλήματα τα προκαλούν οι Γότθοι, οι Ούννοι και οι Βάνδαλοι.

34. Πώς αποφασίζει να επιλύσει τα προβλήματα αυτά ο Θεοδοσίος;

Ο Θεοδοσίος αντιλαμβάνεται πως η κατάσταση είναι δύσκολη και πως χρειάζονται δραστικά μέτρα για να αντιμετωπίσει τους κινδύνους. Αποφασίζει, λοιπόν, να χωρίσει σε δύο μέρη την Αυτοκρατορία, σε Δυτικό και σε Ανατολικό μέρος, και να αναθέσει στους δυο γιους του την διοίκησή τους. Με τον τρόπο αυτό τη διακυβέρνηση του Δυτικού μέρους την ανέλαβε ο Ονώριος ενώ του Ανατολικού ο Αρκάδιος.

35. Πώς προσπάθησε ο Αρκάδιος να διοικήσει το ανατολικό κομμάτι της Αυτοκρατορίας;

Ο Αρκάδιος αντιλήφθηκε και αυτός τον κίνδυνο που είχε προβλέψει ο πατέρας του. Έτσι μαζί με τον γιο του τον Θεοδόσιο τον Β' προχώρησαν σε μια σειρά ενεργειών για να προστατεύσουν το κράτος :

- Έχτισαν διπλό τείχος για την προστασία της Κωνσταντινούπολης.
- Τοποθέτησαν πλωτές φρουρές (πλοiάρια με στρατό) στον ποταμό Δούναβη , που ήταν το βόρειο σύνορο, για να ελέγχουν πιθανές εισβολές.
- Έκλεισαν με διπλωματικό τρόπο συμφωνίες ειρήνης με γειτονικούς λαούς. Σε κάποιους πρόσφεραν γη για να την καλλιεργήσουν και να την προστατέψουν και άλλους τους προσέλαβαν ως μισθοφόρους στον στρατό.

36. Ποια ήταν η αντίδραση του λαού στις ενέργειες του Αρκάδιου ;

Ο λαός στο Ανατολικό κομμάτι ένιωθε ασφαλής και εκτίμησε τις ενέργειες του Αρκάδιου. Αν και οι πολίτες του κράτους προέρχονταν από διαφορετικά έθνη ακολουθούσαν πιστά τον ρωμαϊκό νόμο, λάτρευαν τη χριστιανική θρησκεία και μιλούσαν την ελληνική γλώσσα. Αυτά τα τρία κοινά στοιχεία τους ένωναν και έκαναν το κράτος ακόμα πιο ισχυρό για να αντιμετωπίσει τις απειλές.

37. Πώς εξελίχθηκαν τα πράγματα στο Δυτικό κράτος ;

Ο Ονώριος δεν είχε την ίδια τύχη με τον Αρκάδιο και δεν κατάφερε να κρατήσει ασφαλές το Δυτικό κομμάτι:

- Το 410 μ.Χ. οι Γότθοι , με αρχηγό τον Αλάριχο, θα πολιορκήσουν τη Ρώμη και θα καταφέρουν να την κυριεύσουν. Για τρεις ημέρες θα λεηλατούν τους θησαυρούς της πόλης και στη συνέχεια θα την εγκαταλείψουν παίρνοντας μαζί τα λάφυρα.
- Λίγα χρόνια αργότερα θα έρθει η σειρά των Ούννων να απειλήσουν τη Ρώμη. Αυτή τη φορά ο Ρωμαίος στρατηγός Αέτιος θα κάνει συμμαχία με τους Γότθους και θα ζητήσει τη βοήθειά τους. Με αυτούς μαζί θα νικήσει τους Ούννους στα Καταλαυνικά Πεδία και θα σώσει τη Ρώμη από μια ακόμα απειλή.
- Οι επιθέσεις εναντίον του Δυτικού κράτους όμως θα συνεχιστούν και τα επόμενα χρόνια. Αυτή τη φορά είναι η σειρά των Βανδάλων, οι οποίοι με αρχηγό τον Γελίμερο θα περάσουν τον ποταμό Ρήνο και αφού διασχίσουν τη Γαλλία και την Ισπανία θα φτάσουν στο Γιβραλτάρ και από εκεί στη Βόρεια Αφρική. Θα κατακτήσουν την Καρχηδόνα και θα την κάνουν πρωτεύουσα του κράτους τους.

- Τέλος οι Οστρογότθοι ,με αρχηγό τον Θεουδέριχο, θα καταλάβουν την Ιταλία και θα ιδρύσουν το «γοτθικό βασίλειο της Ιταλίας» με πρωτεύουσα τη Ραβέννα.

Το Δυτικό κράτος θα διαλυθεί οριστικά το 476 μ. Χ. και μόνο το Ανατολικό μέρος θα μείνει αλώβητο από τους εχθρούς.

Το παλάτι, ο Ιππόδρομος και οι Δήμοι

Το Παλάτι ήταν χτισμένο στην πλευρά ενός λόφου, πάνω από το Βόσπορο και την Προποντίδα.

38. Τι γνωρίζεις για το Ιερό Παλάτι;

Όπως έχτισαν και οι Ρωμαίοι το παλάτι του αυτοκράτορα πάνω στον Παλατινό λόφο, με τον ίδιο τρόπο έχτισε και ο Κωνσταντίνος το παλάτι στη νέα πρωτεύουσα. Το έφτιαξε πάνω σε λόφο. Μέσα στο Ιερό Παλάτι, εκτός από τους χώρους που χρησιμοποιούσε η αυτοκρατορική οικογένεια υπήρχαν και δωμάτια για τους ξένους επισκέπτες και το προσωπικό, εκκλησίες και παρεκκλήσια, τραπεζαρίες αλλά και άλλα κτίρια για να στεγάζονται οι υπηρεσίες του κράτους, οι αξιωματικοί και οι τεχνίτες του παλατιού. Οι χώροι ήταν διακοσμημένοι με ψηφιδωτά, κρήνες, έργα τέχνης και σπάνια άνθη και φυτά. Το Ιερό Παλάτι ήταν ένα από τα πιο σημαντικά κτίσματα της Κωνσταντινούπολης.

39. Με ποιο κτίσμα συνδεόταν το Ιερό Παλάτι;

Δίπλα από το Ιερό Παλάτι κατασκευάστηκε ο Ιππόδρομος, ο οποίος φτιάχτηκε με πρότυπο το Κολοσσαίο της Ρώμης. Συνδεόταν μάλιστα με το Παλάτι με ειδικό διάδρομο που χρησιμοποιούσε στους αγώνες ο Αυτοκράτορας. Ο Ιππόδρομος διέθετε μαρμάρινα καθίσματα στα οποία κάθονταν χιλιάδες θεατές που παρακολουθούσαν τους αγώνες.

Οι αγώνες αυτοί γίνονταν τακτικά σε συγκεκριμένες ημερομηνίες ή και έκτακτα για να τιμηθεί κάποιος υψηλός προσκεκλημένος του παλατιού. Ο Αυτοκράτορας καθόταν σε ειδικό θronό και ο κόσμος τον επευφημούσε, αν ήταν αγαπητός, ή τον αποδοκίμαζε, αν δεν τον συμπαθούσε.

40. Τι ήταν οι Δήμοι;

Υπεύθυνοι για τη διοργάνωση των αγώνων του Ιπποδρόμου ήταν οι Δήμοι. Οι Δήμοι ήταν αθλητικά σωματεία, με μεγάλο αριθμό μελών και οπαδών. Κάθε Δήμος είχε το δικό του ξεχωριστό χρώμα και λάβαρο. Οι Δήμοι ήταν :

- Οι Κόκκινοι
- Οι Λευκοί
- Οι Βένετοι (Γαλάζιοι)
- Οι Πράσινοι

Όπως συμβαίνει και με τα σημερινά αθλητικά σωματεία πολλές φορές οι οπαδοί των Δήμων τσακώνονταν μεταξύ τους προκαλώντας αναστάτωση στην Πόλη.

Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο

Στις θρησκευτικές γιορτές οι Βυζαντινοί χρησιμοποιούσαν διάφορα μουσικά όργανα.

(Αγιογραφία, Τσεπέλοβο)

41. Γιατί η Κωνσταντινούπολη ονομαζόταν και Επτάλοφος;

Η Κωνσταντινούπολη χτίστηκε πάνω σε επτά λόφους για αυτό ονομαζόταν και Επτάλοφος. Τα σπίτια της είχαν ελεύθερη θέα προς τον Βόσπορο, την Προποντίδα και τον Κεράτιο Κόλπο.

42. Πού σύχναζαν οι Βυζαντινοί;

Οι Βυζαντινοί σύχναζαν στις πλατείες και στις αγορές της Πόλης. Η μεγαλύτερη ήταν αυτή του Μεγάλου Κωνσταντίνου, που ήταν στο μέσο της Μέσης λεωφόρου και κοντά βρίσκονταν οι αγορές του Θεοδόσιου και του Αρκάδιου.

Επίσης τόπος συνάντησης ήταν και τα στεγασμένα καταστήματα των τοξωτών στοών που υπήρχαν δεξιά και αριστερά της Μέσης λεωφόρου, από τα οποία οι Βυζαντινοί ψώνιζαν ότι χρειαζόνταν. Σε αυτό το σημείο της Πόλης ζούσαν κυρίως πλούσιοι Βυζαντινοί.

43. Πού αλλού μπορούσε να ψωνίσει κάποιος εκτός από τις τοξωτές στοές;

Στην Κωνσταντινούπολη εκτός από τα καταστήματα στις τοξωτές στοές υπήρχαν και οι υπαίθριες αγορές, όπου μπορούσε να ψωνίσει κάποιος. Λειτουργούσαν στο κέντρο της Πόλης σε συγκεκριμένες ημέρες της εβδομάδας και σε αυτές πουλούσαν τα προϊόντα τους παραγωγοί και βιοτέχνες. Επειδή ήταν γεμάτες κόσμο, στις πλανόδιες αγορές υπήρχαν και εργαζόνταν και πλανόδιοι διασκεδαστές που ψυχαγωγούσαν τον κόσμο.

44. Ποιος ήταν υπεύθυνος για τη λειτουργία της αγοράς στην Πόλη;

Υπεύθυνος για τη λειτουργία της αγοράς στην Κωνσταντινούπολη ήταν ο Έπαρχος της Πόλης. Αυτός ήταν ανώτερος αξιωματούχος και είχε την ευθύνη όχι μόνο για την Πόλη αλλά για τις περιοχές σε απόσταση 100 χιλιομέτρων από αυτή. Ενημερωνόταν για τις τιμές των προϊόντων και την επάρκειά τους και φρόντιζε να μην ξεμένει η αγορά από είδη πρώτης ανάγκης.

Η εκπαίδευση στο Βυζάντιο

Κοπέλες στον αργαλειό.

(Βυζαντινή μικρογραφία, Βιβλιοθήκη Βατικανού)

45. Πώς λειτουργούσε η εκπαίδευση στο Βυζάντιο;

Στο Βυζάντιο δεν υπήρχε υποχρεωτική εκπαίδευση. Λειτουργούσαν μόνο ιδιωτικά και εκκλησιαστικά σχολεία τα οποία δεν ήταν δωρεάν και οι γονείς πλήρωναν δίδακτρα με χρήματα ή σε είδος. Τα μαθήματα γίνονταν σε σπίτια, σε ναούς ή μοναστήρια. Τα παιδιά ξεκινούσαν το σχολείο σε ηλικία έξι έως οχτώ χρόνων.

46. Πόσες τάξεις είχε το βασικό σχολείο ;

Το βασικό σχολείο είχε τέσσερις τάξεις. Στις δύο πρώτες οι μαθητές μάθαιναν γραφή , ανάγνωση και αριθμητική . Ακόμα έπρεπε να μάθουν να ακούν τον δάσκαλό τους και να έχουν σωστή προφορά.

Στις δύο επόμενες τάξεις μάθαιναν ορθογραφία, γραμματική και αριθμητική. Μάθαιναν απ' έξω ιστορίες του Ομήρου, την Παλαιά και την Καινή Διαθήκη αλλά και μύθους του Αισώπου. Τέλος , φρόντιζαν να τραγουδούν και να ψέλνουν εκκλησιαστικούς ύμνους.

47. Ποιοι δεν πλήρωναν δίδακτρα στα εκκλησιαστικά σχολεία;

Τα εκκλησιαστικά σχολεία δέχονταν δωρεάν μαθητές που ήταν άριστοι και ήταν φιλομαθείς ή ορφανά παιδιά ακόμα και από άλλες περιοχές του βυζαντινού κράτους

48. Ποιοι δεν πήγαιναν σχολείο και πώς μάθαιναν αυτοί;

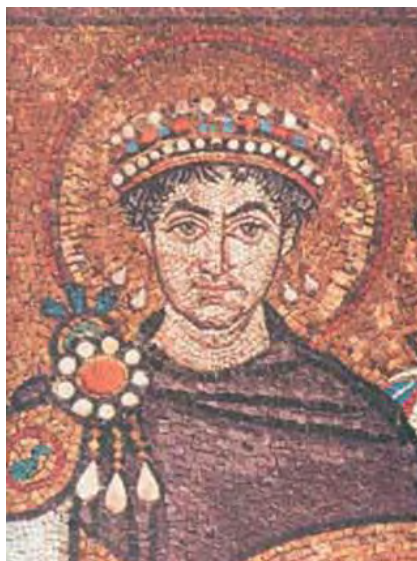
Στο σχολείο δεν πήγαιναν τα κορίτσια και τα αγόρια που οι γονείς τους δεν μπορούσαν να πληρώσουν τα δίδακτρα. Αυτά έμεναν στο σπίτι ή έπαιζαν στις αυλές και στους δρόμους. Μάθαιναν τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις των Βυζαντινών από τους γονείς, τους παππούδες και τις γιαγιάδες τους. Βοηθούσαν στις δουλειές του σπιτιού και τα κορίτσια μάθαιναν κέντημα, πλέξιμο και να υφαίνουν.

Τα αγόρια μπορούσαν να μάθουν κάποια τέχνη πλάι σε ειδικούς τεχνίτες. Εκεί εργάζονταν, χωρίς να πληρώνονται, για δύο χρόνια. Στη συνέχεια μπορούσαν να συνεχίσουν με μισθό ή να βρουν αλλού δουλειά. Σε κάθε περίπτωση ο σεβασμός των μαθητευόμενων προς τον τεχνίτη ήταν μεγάλος.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 13

Ο Ιουστινιανός μεταρρυθμίζει τη διοίκηση και τη νομοθεσία

Ιουστινιανός (Λεπτομέρεια από ψηφιδωτό, Άγιος Βιτάλιος, Ραβέννα).

49. Ποια ήταν η κατάσταση στην αυτοκρατορία όταν αυτοκράτορας έγινε ο Ιουστινιανός;

Το 527 μ. Χ. στο θρόνο της αυτοκρατορίας ανέβηκε ο Ιουστινιανός. Το έργο του δεν ήταν εύκολο μιας και το ανατολικό κομμάτι αντιμετώπιζε μεγάλα εσωτερικά προβλήματα αλλά και εξωτερικούς κινδύνους που το απειλούσαν.

50. Τι γνωρίζουμε για τον Ιουστινιανό ;

Ο νέος αυτοκράτορας είχε πολλά χαρίσματα . Ήταν ιδιαίτερα εργατικός , έξυπνος και τολμηρός. Κυρίως όμως ο Ιουστινιανός δε φοβόταν να πάρει δύσκολες αποφάσεις για να λύσει τα προβλήματα. Από την αρχή έφτιαξε μια ομάδα με έμπιστους συνεργάτες που τον βοήθησαν να διοικήσει την αυτοκρατορία.

51. Ποιοι βοήθησαν τον Ιουστινιανό να κυβερνήσει;

Ο αυτοκράτορας επέλεξε με προσοχή τους συνεργάτες του. Μαζί του στη διοίκηση του κράτους ήταν:

Η Αυγούστα Θεοδώρα	Τον συμβούλευε και συμπαραστάθηκε στις δύσκολες στιγμές στον Αυτοκράτορα
Ο Τριβωνιανός	Εκσυγχρόνισε τους παλαιούς νόμους και έφτιαξε νέους στα ελληνικά (Νεαράι)
Ο Ιωάννης Καππαδόκης	Ήταν υπεύθυνος για τα οικονομικά και για την είσπραξη των φόρων

<i>Οι Ανθέμιος και Ισιδωρος</i>	<i>Ήταν αρχιτέκτονες και συμβούλευαν τον Ιουστινιανό για τα μεγάλα έργα στην Πόλη (Αγία Σοφία)</i>
<i>Οι Βελισάριος και Ναρσής</i>	<i>Πιστοί στρατηγοί που βοήθησαν με τις νίκες τους τον Ιουστινιανό να φτάσει στο πιο ψηλό σημείο της δόξας του</i>

52. Ποια μέτρα πήρε ο Ιουστινιανός για να λύσει τα προβλήματα της αυτοκρατορίας;

Ο Ιουστινιανός από την αρχή της βασιλείας του :

- Ομαδοποίησε τους παλαιούς ρωμαϊκούς νόμους και έγραψε νέους πιο δίκαιους και σύγχρονους ,αυτή τη φορά στην ελληνική γλώσσα.
- Προχώρησε στην κατάργηση όλων των προνομίων που είχαν οι Δήμοι (κυρίως οικονομικά προνόμια). Απαγόρευσε στους πλούσιους κτηματίες να παίρνουν τη γη των φτωχών για χρέη.
- Άλλαξε το φορολογικό σύστημα έτσι ώστε ο κάθε πολίτης να πληρώνει φόρο ανάλογα με τα εισοδήματά του και όχι όλοι το ίδιο.
- Οργάνωσε την αγορά ,τα λιμάνια και τους δρόμους του εμπορίου για να έχει περισσότερα έσοδα και έβαλε φόρο σε όλα τα εισαγόμενα προϊόντα.
- Όρισε ανθρώπους ως λογοθέτες και αυτοί ήταν υπεύθυνοι για την τήρηση των νόμων από όλους.

53. Ποια αποτελέσματα είχαν τα μέτρα του Ιουστινιανού;

Οι Δήμοι και οι πλούσιοι δυσαρεστήθηκαν πολύ με τα μέτρα του αυτοκράτορα και δεν τον έβλεπαν με καλό μάτι. Αντίθετα ο λαός και κυρίως, οι φτωχοί συμπάθησαν τον Ιουστινιανό. Χάρη σε αυτόν τα ταμεία του κράτους γέμισαν με χρήματα και ο Ιουστινιανός μπόρεσε να κάνει μεγάλα έργα :

- Οργάνωσε ισχυρό στρατό με βυζαντινούς στρατιώτες και έχτισε φρούρια στα σύνορα.
- Έφτιαξε νέους δρόμους και βελτίωσε τους παλιούς κάνοντας έτσι πιο εύκολη την επικοινωνία με τις επαρχίες.
- Έκοψε νέο χρυσό νόμισμα που κυκλοφόρησε παντού.
- Κατάφερε να πάρει από την Κίνα μεταξοσκώληκες και άρχισε την παραγωγή μεταξιού που έφερε και άλλα χρήματα στην αυτοκρατορία.

54. Ποιο ήταν το μεγάλο όνειρο του αυτοκράτορα;

Μετά την επιτυχία των μέτρων που πήρε , ο Ιουστινιανός ξεκίνησε να κάνει πραγματικότητα το μεγάλο του όνειρο: να πάρει πίσω το δυτικό κομμάτι της αυτοκρατορίας και να ξαναφτάσει το κράτος στα παλιά του σύνορα.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 14

Οι Δήμοι αναστατώνουν την πρωτεύουσα με τη «στάση του νίκαια»

Η αυτοκράτειρα Θεοδώρα
(ψηφιδωτό από τον Άγιο Βιτάλιο, Ραβέννα)

55. Τι αποτέλεσμα είχαν τα μέτρα που έλαβε ο Ιουστινιανός ;

Τα μέτρα του αυτοκράτορα επανάφεραν την ηρεμία στο κράτος και γέμισαν τα ταμεία της αυτοκρατορίας. Δυσaréστησαν όμως τους πλούσιους και κυρίως τους Δήμους καθώς έχασαν πολλά από τα προνόμια τους. Οι αρχηγοί των Δήμων είπαν τα παράπονά τους στον Ιουστινιανό, που τους άκουσε αλλά δεν έκανε καμία αλλαγή στις αποφάσεις που είχε ήδη πάρει.

56. Τι συνέβη τον Γενάρη του 532 μ. Χ. ;

Μέσα στον ιππόδρομο θα ξεσπάσουν ταραχές κατά τη διάρκεια των αγώνων. Αρχικά τα επεισόδια θα είναι ανάμεσα στους οπαδούς των Πράσινων και των Βένετων. Όταν όμως η φρουρά του σταδίου θα προσπαθήσει να βάλει τέλος στα επεισόδια, οι Πράσινοι και οι Βένετοι θα ενωθούν και θα επιτεθούν στους στρατιώτες. Θα ζητήσουν ακόμα και την παραίτηση του αυτοκράτορα ενώ θα αποδοκιμάσουν τον Ιωάννη Καππαδόκη και τον Τριβωνιανό, τους στενούς συνεργάτες του Ιουστινιανού.

57. Πώς θα εξελιχθούν τα επεισόδια του ιπποδρόμου;

Οι επαναστάτες γρήγορα θα σπάσουν τις πύλες και θα ξεχυθούν στην Πόλη. Θα προχωρήσουν σε καταστροφές και λεηλασίες φωνάζοντας «νίκαια, νίκαια», ένα σύνθημα που μέχρι τότε ακουγόταν κατά τη διάρκεια των ιπποδρομιών. Μαζί με αυτούς θα ενωθούν και πολλοί κάτοικοι της πρωτεύουσας που ήταν δυσάρεστοι από τις αποφάσεις του Ιουστινιανού.

58. Ποια ήταν η αντίδραση του Ιουστινιανού στις ενέργειες του πλήθους;

Ο Ιουστινιανός και οι αρχηγοί των Δήμων προσπάθησαν χωρίς επιτυχία να ηρεμήσουν το πλήθος. Όσο όμως περνούσε η ώρα, τόσο μεγάλωνε η επανάσταση μέσα στην Πόλη. Οι επαναστάτες έφτασαν στο σημείο να ανακηρύξουν μόνοι τους νέο αυτοκράτορα στον ιππόδρομο τον Υπάτιο, έναν απλό αξιωματούχο του παλατιού. Η αυτοκρατορία για ένα μικρό διάστημα έχει δύο αυτοκράτορες!

59. Πώς τελείωσε η «στάση του νίκαι»;

Βλέποντας ο Ιουστινιανός ότι δεν σταματάει η επανάσταση αρχίζει να σκέφτεται την παραίτηση από το θρόνο και τη φυγή του από την Κωνσταντινούπολη. Όμως η αυτοκράτειρα Θεοδώρα θα τον πείσει ότι πρέπει να μείνει και να παλέψει για να ξαναπάρει τον έλεγχο της αυτοκρατορίας. Ο Ιουστινιανός θα δώσει εντολή στον Βελισάριο και το Ναρσή να τελειώσουν την επανάσταση με κάθε τρόπο. Η αυτοκρατορική φρουρά θα μπει στον ιππόδρομο και θα επιτεθεί στο πλήθος, ελέγχοντας όλες τις εξόδους. Η «στάση του νίκαι» θα τελειώσει με φρικτό αποτέλεσμα μιας και τριάντα χιλιάδες άνθρωποι θα πέσουν νεκροί.

60. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της «στάσης του νίκαι»;

Μετά το τέλος της στάσης η Πόλη θα έχει πάθει πολλές καταστροφές ενώ ο ιππόδρομος θα κλείσει. Για μεγάλο διάστημα οι άνθρωποι δεν θα μπορούν να διαμαρτυρηθούν για τίποτα μιας και ο φόβος θα είναι μεγάλος. Το κύρος του αυτοκράτορα θα υποστεί μεγάλη ζημιά και θα χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια για να τον αγαπήσει και πάλι ο λαός. Από αυτή τη στάση τελικά δε κέρδισε κανείς.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 15

Η Αγία Σοφία, ένα αριστούργημα της αρχιτεκτονικής

Η Αγία Σοφία

61. Σε ποιες ενέργειες προχώρησε ο Ιουστινιανός μετά τη «στάση του νικά» ;

Ο Ιουστινιανός είχε να αντιμετωπίσει τις μεγάλες καταστροφές που είχαν συμβεί στην Πόλη κατά τη διάρκεια των επεισοδίων της «στάσης του νικά». Για αυτό ανέθεσε στους δύο πιστούς συνεργάτες του, τον Ανθέμιο και τον Ισίδωρο, να ξαναχτίσουν ό,τι είχε γκρεμιστεί και να κάνουν την Κωνσταντινούπολη ακόμα ομορφότερη από πριν. Το πιο σημαντικό έργο που ανέλαβαν ήταν η οικοδόμηση του ναού της Αγίας Σοφίας.

62. Πώς αποφάσισαν να χτίσουν τον ναό οι δύο αρχιτέκτονες ;

Για να δημιουργήσουν έναν ναό που όμοιος του δε θα υπήρχε πουθενά, ο Ανθέμιος και ο Ισίδωρος αποφάσισαν να πρωτοτυπήσουν. Ένωσαν δύο διαφορετικούς ρυθμούς ναών, την ορθογώνια βασιλική και τον περίκεντρο ναό με τρούλο, και επινόησαν έναν νέο ρυθμό, τη βασιλική με τρούλο. Ο νέος αυτός ρυθμός επηρέασε τόσο πολύ την αρχιτεκτονική των ναών που χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα, στις σύγχρονες εκκλησίες.

63. Πώς συγκεντρώθηκαν τα απαραίτητα υλικά για το κτίσιμο της Αγίας Σοφίας;

Για την ανέγερση του ναού εργάστηκαν δέκα χιλιάδες εργάτες για πέντε χρόνια. Επιλέχτηκαν τα καλύτερα υλικά από όλη την αυτοκρατορία και μεταφέρθηκαν στην Κωνσταντινούπολη. Ο Ιουστινιανός ζήτησε από όποιον το επιθυμεί να προσφέρει υλικά για τον ναό, θέλοντας με τον τρόπο αυτό να κάνει τους πολίτες να αισθάνονται την Αγία Σοφία ως κάτι δικό τους.

64. Πότε εγκαινιάστηκε ο ναός;

*Οι εργασίες ολοκληρώθηκαν και έγιναν τα εγκαίνια το 537 μ. Χ. και η Αγία Σοφία ήταν καλύτερη και μεγαλύτερη ορθόδοξη εκκλησία στον κόσμο. Λέγεται ότι ο Ιουστινιανός, την ημέρα των εγκαινίων, είπε τη φράση «**Νενίκηκά σε Σολομώντα**», που σημαίνει σε νίκησα δηλαδή Σολομώντα. Με τον τρόπο αυτό ήθελε να δείξει ότι είχε ξεπεράσει σε ομορφιά και μεγαλείο ακόμα και τον πασίγνωστο ναό του Σολομώντα στην Ιερουσαλήμ.*

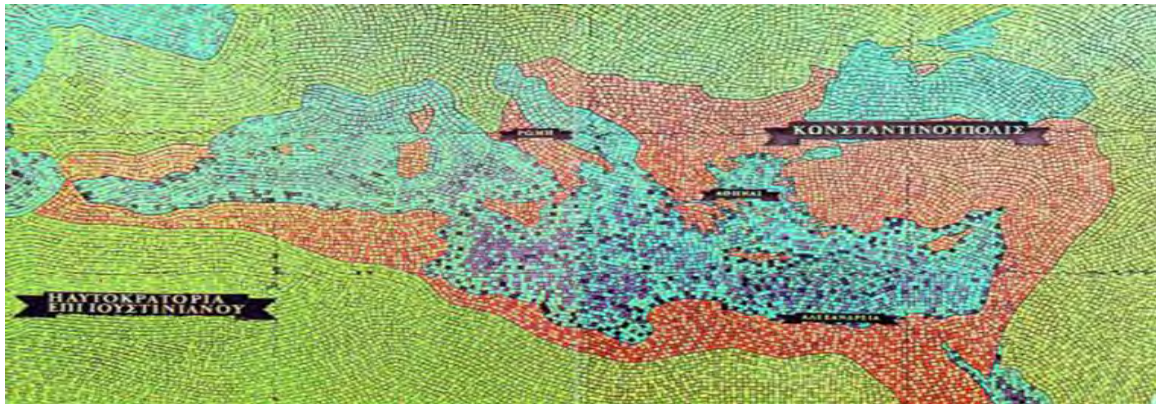
65. Ποια ήταν η σημασία του της Αγίας Σοφίας;

Από τη στιγμή που κατασκευάστηκε, ο ναός έγινε το επίκεντρο της ζωής της πρωτεύουσας. Μέσα στην Αγία Σοφία ορκίζονταν οι αυτοκράτορες και οι πατριάρχες και γιορτάζονταν οι μεγάλες νίκες των Βυζαντινών. Εκεί συγκεντρωνόταν ο λαός σε στιγμές κινδύνου για να προσευχηθεί προς την Παναγία για τη σωτηρία του.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 16

Το βυζαντινό κράτος μεγαλώνει και φτάνει στα παλιά σύνορα της αυτοκρατορίας

Μετά τους πολέμους του Ιουστινιανού η αυτοκρατορία έφτασε στα παλιά της σύνορα.

(Παλιός ψηφιδωτός χάρτης, Ναυτικό Μουσείο Πειραιά).

66. Ποιο ήταν το μεγάλο όνειρο του Ιουστινιανού και ποιες ενέργειες έκανε για να το κάνει πραγματικότητα;

Μετά την αποκατάσταση της ηρεμίας στην αυτοκρατορία και την επίλυση των εσωτερικών προβλημάτων ο Ιουστινιανός ετοιμάστηκε να πραγματοποιήσει το μεγάλο του όνειρο. Να πάρει πίσω όλα τα εδάφη και του δυτικού μέρους και να κάνει τη Μεσόγειο θάλασσα «βυζαντινή λίμνη». Για να το πετύχει αυτό προχώρησε στις εξής ενέργειες:

- ❖ Έκλεισε συμφωνίες ειρήνης τόσο με τους γειτονικούς λαούς στον Δούναβη όσο και με τους Πέρσες στα ανατολικά σύνορα. Και στις δύο περιπτώσεις έδωσε πολλά χρήματα για να υπογραφούν οι συμφωνίες.
- ❖ Προχώρησε σε μακροχρόνιους πολέμους με τους Γότθους και τους Βανδάλους και διέλυσε τα κράτη τους. Χάρη στη γενναιότητα του Βελισσάριου και του Ναρσή αυτοκρατορία πήρε πίσω όλα τα παλιά εδάφη στη Δύση και στην Αφρική

67. Ποια αποτελέσματα είχαν οι μακροχρόνιοι πόλεμοι του Ιουστινιανού;

- ❖ Χάρη στις νίκες των Βελισσάριου και Ναρσή στους πολέμους που κράτησαν 20 χρόνια, ο Ιουστινιανός πήρε πίσω τη δόξα που είχε χάσει με τη «στάση του νίκαια». Το βυζαντινό κράτος το θαύμαζαν και το εκτιμούσαν τώρα πολλοί.

- ❖ Ικανοποιήθηκε το όνειρο του αυτοκράτορα να ξανακάνει την αυτοκρατορία μεγάλη και να την ξαναφτάσει στα παλιά της σύνορα. Η Μεσόγειος θάλασσα, πράγματι, μετατράπηκε σε «βυζαντινή λίμνη».
- ❖ Οι εμπορικοί δρόμοι άνοιξαν χωρίς εμπόδια και βελτιώθηκε η επικοινωνία μέσω της θάλασσας με το δυτικό τμήμα.
- ❖ Στο δυτικό μέρος της αυτοκρατορίας θα γίνουν μεγάλα και θαυμαστά έργα, ισάξια με αυτή που είχαν ήδη πραγματοποιηθεί στην Κωνσταντινούπολη.

68. Ποιες ήταν οι αρνητικές συνέπειες των πολέμων για το βυζαντινό κράτος;

Οι σκληροί και μακροχρόνιοι πόλεμοι με τους Γότθους και τους Βανδάλους είχαν όμως και αρνητικές συνέπειες για την αυτοκρατορία :

- ❖ Ο στρατός εξαντλήθηκε από τις συγκρούσεις των είκοσι χρόνων ενώ και οι φρουρές του Δούναβη και των ανατολικών συνόρων αποδυναμώθηκαν σημαντικά.
- ❖ Το βυζαντινό κράτος ξόδεψε τεράστια χρηματικά ποσά για τους πολέμους και οι πολίτες άρχισαν να δυσανεστούνται που έπρεπε να πληρώνουν τα έξοδα και το κόστος των συγκρούσεων.
- ❖ Τόσο οι βόρειοι λαοί στον Δούναβη όσο και οι Πέρσες στην Ανατολή έβρισκαν ευκαιρία να παραβιάζουν τις συνθήκες ειρήνης, να δημιουργούν προβλήματα με λεηλασίες και να απαιτούν πιο πολλά λεφτά κάθε φορά για να διατηρούν την ειρήνη.

Όλα αυτές οι συνέπειες θα υποχρεώσουν τον αυτοκράτορα να στρέψει την προσοχή του στην Ανατολή και ουσιαστικά να αφήσει αβοήθητο το δυτικό μέρος σε νέους κινδύνους που το απειλούν.

Οι γείτονες των Βυζαντινών

Το Βυζάντιο και οι γειτονικοί λαοί

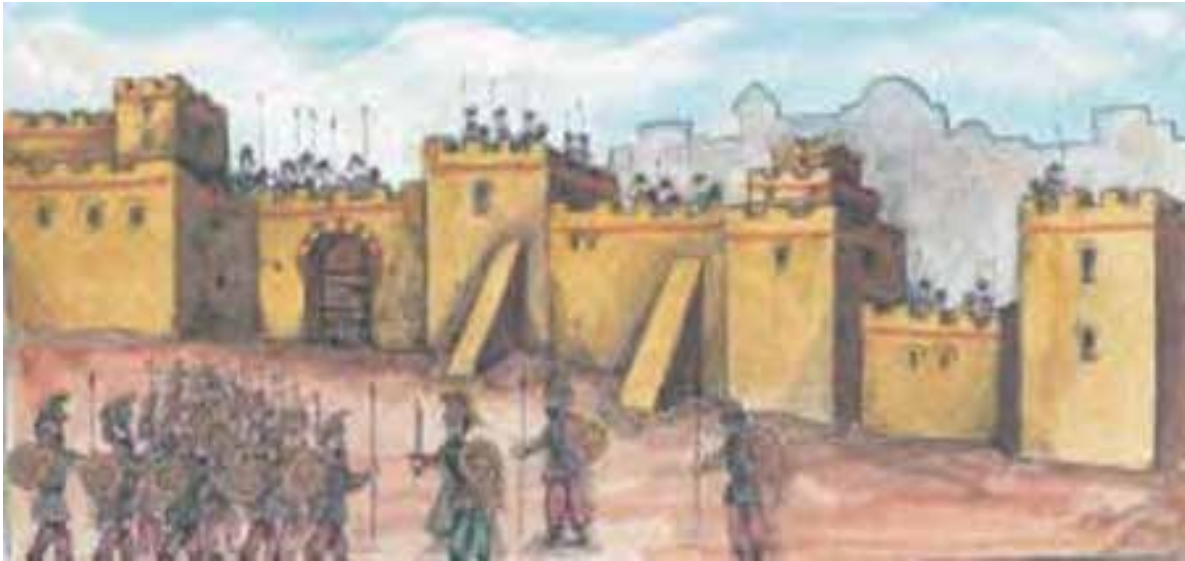
69. Ποιες σχέσεις είχαν οι Βυζαντινοί με τους γειτονικούς λαούς;

Γύρω από την αυτοκρατορία ζούσαν πολλοί λαοί με τους οποίους οι Βυζαντινοί προσπαθούσαν να έχουν καλές σχέσεις. Αυτό όμως δεν συνέβαινε πάντα και αρκετές φορές κάποιοι παραβίαζαν τα σύνορα, λεηλατούσαν επαρχίες και έκλειναν τους εμπορικούς δρόμους προκαλώντας προβλήματα στη ζωή των κατοίκων και στην ασφάλεια του κράτους.

70. Πώς αντιμετώπιζαν οι Βυζαντινοί τους γειτονικούς λαούς;

Πολλοί από τους γειτονικούς λαούς θαύμαζαν την Κωνσταντινούπολη και είχαν θέσει ως σκοπό τους να την κατακτήσουν. Πολλές φορές το προσπάθησαν πολιορκώντας την και από στεριά και από θάλασσα. Για να καταφέρουν να τους απομακρύνουν οι Βυζαντινοί έκαναν αμυντικά έργα, δημιουργούσαν ισχυρό στρατό αλλά χρησιμοποιούσαν και διπλωματικά μέσα, όπως και οικονομικά, προσφέροντας χρήματα για υπογραφή συνθηκών ειρήνης.

Πέρσες και Άβαροι συμμαχούν εναντίον του Βυζαντίου

Πέρσες και Άβαροι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη

71. Σε ποια κατάσταση βρήκε την Κωνσταντινούπολη ο νέος αυτοκράτορας Ηράκλειος τον 7^ο αιώνα;

Το 610 μ.Χ. νέος αυτοκράτορας ανέλαβε ο Ηράκλειος, ο οποίος μέχρι τότε ήταν διοικητής της Καρχηδόνας. Όμως όταν έφτασε στην Πόλη, βρήκε μια κατάσταση πολύ χειρότερη από αυτή που περίμενε :

- Οι Άβαροι στην Ευρώπη και οι Πέρσες στην Ασία λεηλατούσαν βυζαντινές περιοχές χωρίς να μπορεί κανείς να τους σταματήσει.
- Τα ταμεία ήταν άδεια και δεν μπορούσε να οργανώσει ισχυρό στρατό.
- Οι Άβαροι αρνιούνταν κάθε πρόταση για συνθήκη ειρήνης ενώ οι Πέρσες απαιτούσαν πάρα πολλά χρήματα για να υπογράψουν συμφωνία ειρήνευσης.

72. Ποιος βοήθησε τον Ηράκλειο ;

Ο Ηράκλειος βρίσκεται σε δύσκολη θέση από την αρχή της βασιλείας του. Θα δεχτεί μεγάλη βοήθεια από τον Πατριάρχη Σέργιο , ο οποίος θα προσφέρει στον αυτοκράτορα όλους τους θησαυρούς της εκκλησίας για να φτιάξει νομίσματα. Ακόμα και χρυσά ιερά σκεύη από την Αγία Σοφία θα προσφερθούν και ο Ηράκλειος θα κόψει νομίσματα γεμίζοντας τα βυζαντινά ταμεία.

73. Σε ποιες ενέργειες προχώρησε ο Ηράκλειος για αντιμετώπισει τους κινδύνους ;

Ο Ηράκλειος μετά τη βοήθεια του Πατριάρχη Σέργιου προχώρησε σε αρκετές ενέργειες :

- Οργάνωσε ισχυρό στρατό και στόλο .
- Επισκεύασε τα τείχη κάνοντας ξανά την Πόλη απόρθητη.
- Γέμισε τις αποθήκες της Πόλης με τρόφιμα και εφόδια για να μπορεί να αντέξει μια πιθανή πολιορκία.
- Έδωσε δωρεάν γη στους στρατιώτες των συνόρων αλλά αυτοί είχαν την υποχρέωση να την καλλιεργούν και να πολεμούν για αυτή αν υπάρξει ανάγκη.
- Συμφώνησε ειρήνη με τον αρχηγό των Αβάρων , τον Χαγάνο, δίνοντάς του τα χρήματα που αυτός απαιτούσε.

74. Μετά τις ενέργειες του Ηράκλειου επανήλθε η συμφωνία στην αυτοκρατορία;

Την ίδια ώρα που ο Ηράκλειος έκλεινε συμφωνία ειρήνης με τους Αβάρους, οι Πέρσες είχαν προχωρήσει σε μια σειρά επιθέσεων και με βασιλιά τον Χοσρόη είχαν κατακτήσει τη Συρία , την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο. Σαν να μην έφταναν όλα αυτά, οι Πέρσες είχαν αιχμαλωτίσει τον Πατριάρχη Ιεροσολύμων και είχαν αρπάξει τον Τίμιο Σταυρό και Τον είχαν μεταφέρει στην πρωτεύουσά τους , την Κτησιφώντα.

75. Πώς αντέδρασε ο Ηράκλειος στις ενέργειες των Περσών;

Ο Ηράκλειος οργάνωσε δύο εκστρατείες εναντίον των Περσών. Στην πρώτη πέρασε τη Μ. Ασία και κατευθύνθηκε άμεσα προς το περσικό κράτος. Ο περσικός στρατός φοβήθηκε και εγκατέλειψε τη Μ, Ασία οπισθοχωρώντας στην Περσία.

Κατά τη δεύτερη εκστρατεία, όμως, οι βυζαντινοί θα βρεθούν σε πολύ δύσκολη θέση. Ενώ ο στρατός βρίσκεται στην Περσία, οι Πέρσες και οι Άβαροι έκλεισαν δική τους συμφωνία και πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη από στεριά και θάλασσα.

76. Ποιος θα υπερασπιστεί την Κωνσταντινούπολη σε αυτή τη δύσκολη στιγμή;

Ο Ηράκλειος είχε αναθέσει τη διοίκηση της Πόλης, όσο αυτός έλειπε, σε δύο ικανούς άντρες. Ο Πατριάρχης Σέργιος και ο μάγιστρος (πρωθυπουργός) Βώνος θα αναλάβουν να σώσουν την Κωνσταντινούπολη και θα προσφέρουν πολλά λεφτά στους Αβάρους για να λύσουν την πολιορκία. Αυτοί θα αρνηθούν και θα απαντήσουν προσβλητικά στους Βυζαντινούς να παραδοθούν μιας και δεν έχουν ελπίδες.

Οι Βυζαντινοί θα πολεμήσουν γενναία και θα νικήσουν στη στεριά ενώ με τους δρόμωνες θα διαλύσουν τα μονόξυλα των Αβάρων στη θάλασσα. Οι Πέρσες θα φοβηθούν και θα λύσουν την πολιορκία φεύγοντας για την Περσία.

77. Ποιον θρησκευτικό ύμνο έψαλλαν οι κάτοικοι της Πόλης για αυτήν την νίκη;

Μέσα στην Αγία Σοφία οι Βυζαντινοί έψαλλα τον Ακάθιστο Ύμνο, ευχαριστώντας την Παναγία για τη σωτηρία τους :

*Τη υπερμάχω στρατηγώ τα νικητήρια,
Ώς λυτρωθείσα των δεινών ευχαριστήρια,
Αναγράφω σοι η Πόλις σου, Θεοτόκε.
Αλλ' ως έχουσα το κράτος απροσμάχητον,
Εκ παντοίων με κινδύνων ελευθέρωσον.
Ίνα κράζω σοι. Χαίρε, Νύμφη Ανύμφευτε*

78. Πώς ανηδραζε ο Ηράκλειος ζηη ζ ωηρία της Πόλης;

Ο αυτοκράτορας έμαθε τα ευχάριστα νέα και παίρνοντας δύναμη νίκησε τους Πέρσες σε όλες τις μάχες, ελευθέρωσε όλες τις περιοχές και πήρε πίσω τον Τίμιο Σταυρό. Οι Πέρσες υπέγραψαν ειρήνη και γύρισαν στα παλιά τους σύνορα. Ο Ηράκλειος θα επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη και ο λαός θα τον υποδεχτεί ως θριαμβευτή .

Οι Βυζαντινοί και οι Άραβες

Βυζαντινοί εξακοντίζουν υγρό πυρ κατά εχθρικού πλοίου. Μικρογραφία από βυζαντινό χειρόγραφο

(Μαδρίτη, Εθνική Βιβλιοθήκη)

79. Ποια αποτελέσματα είχαν οι πόλεμοι των Βυζαντινών εναντίον των Περσών;

Οι πόλεμοι των Βυζαντινών εναντίον των των Περσών είχαν και αρνητικά αποτελέσματα. Οι στρατοί και των δύο κρατών εξαντλήθηκαν και αποδυναμώθηκαν. Αυτό το εκμεταλλεύτηκαν οι Άραβες, οι οποίοι μεγάλωσαν το δικό τους κράτος κατακτώντας εδάφη των Περσών αλλά και του Βυζαντίου. Το αραβικό κράτος με πρωτεύουσα τη Δαμασκό της Συρίας, έγινε ισχυρό και απειλούσε την Κωνσταντινούπολη.

Με τα πλοία τους κατέκτησαν την Κύπρο, τη Ρόδο και άλλα νησιά του Αιγαίου φτάνοντας στην Πόλη, την οποία δυο φορές την πολιορκήσαν από στεριά και θάλασσα.

80. Πώς αντιμετώπισαν οι Βυζαντινοί τους Άραβες;

Η Κωνσταντινούπολη θα περάσει δύσκολες στιγμές από τις πολιορκίες των Αράβων. Την εποχή αυτή αυτοκράτορας είναι ο Λέων ο Γ΄, της δυναστείας των Ισαύρων, ο οποίος μαζί με το λαό θα υπερασπιστεί γενναία την Πόλη. Θα χρησιμοποιήσει το μυστικό και ανίκητο όπλο των Βυζαντινών, το υγρό πυρ, και θα κάψει τον στόλο των Αράβων.

Το υγρό πυρ ήταν μια εφεύρεση του Σύρου μηχανικού Καλλίνικου. Επρόκειτο για ένα υγρό εύφλεκτο που όταν άναβε ήταν αδύνατο να σβήσει με νερό. Ο στρατός των Βυζαντινών με ειδικούς σωλήνες το έριχνε πάνω στα εχθρικά πλοία ή το πετούσαν από τους δρόμους με καταπέλτες και βαλλίστρες.

81. Πώς αντέδρασαν οι Άραβες μετά την ήττα τους στην Κωνσταντινούπολη ;

Οι Άραβες συνέχισαν να επεκτείνονται και δε σταμάτησαν. Κατέλαβαν τη Βόρειο Αφρική , την Αίγυπτο και την Καρχηδόνα και έφτασαν στην Ισπανία τον 8^ο αιώνα. Πέρασαν τα Πυρηναία όρη και μπήκαν στην καρδιά της Ευρώπης. Εκεί όμως θα δοθεί μια σημαντική μάχη ανάμεσα στους Άραβες και τους ενωμένους Φράγκους, οι οποίοι με αρχηγό τον Κάρολο Μαρτέλο θα τους νικήσουν στο Πουατιέ της Γαλλίας ,το 732 μ.Χ.

Οι Άραβες θα υποχωρήσουν προς την Ισπανία και η Ευρώπη θα σωθεί οριστικά από τον κίνδυνο.

Η φύλαξη των ανατολικών συνόρων και οι Ακρίτες

Ο Διγενής στην Κύπρο και στην Κρήτη

82. Ποιες δυσκολίες υπήρχαν στη φύλαξη των συνόρων της αυτοκρατορίας;

Η έκταση των συνόρων της βυζαντινής αυτοκρατορίας ήταν τεράστια και η φύλαξη μόνο εύκολη δεν ήταν. Ιδιαίτερα τα ανατολικά σύνορα που εκτεινόταν από τον Καύκασο και τον Εύξεινο Πόντο μέχρι τον Περσικό Κόλπο, ακολουθώντας τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη, είχαν τεράστια δυσκολία στο να κρατήσουν μακριά τους γειτονικούς λαούς και πολύ συχνά καταστροφές και λεηλασίες γίνονταν εκεί.

83. Ποιο μέτρο πήραν οι Βυζαντινοί για να προστατεύσουν τα σύνορα ;

Για την προστασία και τη φύλαξη των συνόρων δημιουργήθηκε ένας νέος θεσμός, οι Ακρίτες. Αυτοί ήταν μόνιμοι φρουροί στις άκρες, δηλαδή τα σύνορα. Στους Ακρίτες το βυζαντινό κράτος έδωσε δωρεάν γη για να την καλλιεργήσουν αλλά και για να την προστατέψουν, αν υπάρξει κίνδυνος. Επίσης τους δόθηκαν όπλα, πανοπλίες και άλογα ενώ δεν πλήρωναν καθόλου φόρους.

Από τον 7^ο έως τον 10^ο αιώνα, που οι Άραβες απειλούσαν σοβαρά το Βυζάντιο, χιλιάδες ήταν οι νέοι που έγιναν Ακρίτες, οργανώθηκαν σε ομάδες και προστάτεψαν με επιτυχία τα σύνορα. Όταν δεν πολεμούσαν, συνηθίζαν να γυμνάζονται ενώ οχύρωναν τις ακριτικές πόλεις με κάστρα και παρατηρητήρια (βίγλες).

84. Πώς αντιμετώπιζε ο λαός τους Ακρίτες;

Για τον λαό οι Ακρίτες ήταν οι φρουροί και οι προστάτες του. Όλοι τους θαύμαζαν και τους αγαπούσαν και για το λόγο αυτό τους έβαλαν και μέσα στα τραγούδια τους, τα ακριτικά τραγούδια. Σε αυτά τραγουδούσαν για

την ανδρεία των Ακριτών , τη ζωή και τους αγώνες τους. Από τα ακριτικά τραγούδια δημιουργήθηκαν πολύ αργότερα τα δημοτικά τραγούδια που φτάνουν μέχρι τις μέρες μας.

85. Ποιος ήταν ο πιο γνωστός Ακρίτας;

Ο πιο αγαπητός και ξακουστός Ακρίτας ήταν ο Βασίλειος Διγενής. Ονομάστηκε Διγενής γιατί καταγόταν από δύο γένη, μιας και ο πατέρας του ήταν Άραβας και η μητέρα του Βυζαντινή. Είχε τεράστια σωματική δύναμη και έκανε πολλά κατορθώματα ,τα οποία περιγράφονται στο αφηγηματικό έργο «Βασίλειος Διγενής Ακρίτας».

Στο πρόσωπο του Διγενή τιμήθηκαν όλοι οι Ακρίτες , που ακόμα και σήμερα θεωρούνται απόγονοι του Ηρακλή, του Αχιλλέα και του Μεγάλου Αλέξανδρου αλλά και πρόγονοι των κλεφτών και των αγωνιστών της Μεγάλης Επανάστασης του 1821.

Το Βυζάντιο εκχριστιανίζει τους Σλάβους

Οι Άγιοι Κύριλλος και Μεθόδιος

86. Πώς ήταν οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους;

Αρχικά οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Σλάβους δεν ήταν καθόλου καλές. Αυτό οφειλόταν ,κυρίως, στις επιθέσεις και στις λεηλασίες που έκαναν οι Σλάβοι στα βόρεια σύνορα της αυτοκρατορίας.

Στη συνέχεια η κατάσταση άλλαξε , μιας και οι Βυζαντινοί χρησιμοποιώντας διπλωματικά μέσα ενσωμάτωσαν τους σλαβικούς πληθυσμούς της νότιας βαλκανικής . Πολλοί Σλάβοι βαφτίστηκαν χριστιανοί ενώ σε άλλους παραχωρήθηκε γη για καλλιέργεια και διαμονή. Τέλος, αρκετοί Σλάβοι βρήκαν δουλειά ως μισθοφόροι στο βυζαντινό στρατό ή ως τεχνίτες .

87. Τι έγινε με τους σλαβικούς πληθυσμούς της βόρειας βαλκανικής χερσονήσου ;

Στη βόρεια βαλκανική χερσονήσο οι Σλάβοι έφτιαξαν τα δικά τους κράτη και δεν ενσωματώθηκαν από τους Βυζαντινούς ούτε ως μισθοφόροι ούτε ως τεχνίτες ή γεωργοί. Όμως οι Βυζαντινοί επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό το σύστημα διοίκησης τους , βελτίωσαν την επικοινωνία μαζί τους και για μεγάλο χρονικό διάστημα υπήρχαν καλές σχέσεις ανάμεσα στους δύο λαούς .

88. Πώς έγιναν χριστιανοί οι Σλάβοι;

Ο ηγεμόνας της Μοραβίας, ο Ρατισλάβος, ζήτησε βοήθεια από τον αυτοκράτορα Μιχαήλ Γ΄ για να οργανώσει τα κράτος του και για να διδαχτεί ο λαός του τη χριστιανική θρησκεία. Ο αυτοκράτορας και ο Πατριάρχης Φώτιος έστειλαν δύο μορφωμένους και ιδιαίτερα άξιους ιεραπόστολους, τον Κύριλλο και τον Μεθόδιο, να εκχριστιάνισουν τους Σλάβους. Τα δύο αδέρφια, που ήξεραν πολύ καλά τη σλαβική γλώσσα, παρέμειναν εκεί για τρία χρόνια και έκαναν πολύ μεγάλο έργο:

- *Δημιούργησαν το σλαβικό αλφάβητο, μιας και οι Σλάβοι δεν είχαν γραπτή γλώσσα μέχρι τότε.*
- *Μετέφρασαν τα ιερά κείμενα με τρόπο εύκολο και κατανοητό.*
- *Εκχριστιάνισαν τους Σλάβους και οργάνωσαν την εκκλησία τους.*
- *Βοήθησαν πολύ στη δημιουργία στενών και φιλικών σχέσεων ανάμεσα στους δύο λαούς.*

89. Ποια ήταν η σημασία του έργου των δύο αυτών ιεραπόστολων;

Το έργο του Κύριλλου και του Μεθόδιου ήταν τεράστιο. Χάρη σε αυτούς ακόμα και σήμερα Σλάβοι και Έλληνες έχουν κοινούς δεσμούς και αλληλοστηρίζονται. Σε πολλές σλαβικές πόλεις, όπως στην Πράγα, το Βελιγράδι, τη Σόφια κ.α. τιμούνται ως εθνικοί προστάτες και τους σέβονται.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία τους έχει ανακηρύξει ως Αγίους και τους τιμά.

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 22

Φιλικές σχέσεις και συγκρούσεις με τους Βούλγαρους και τους Ρώσους

Το βάπτισμα του Βόγορη

Μικρογραφία από βουλγαρικό χειρόγραφο

(Βιβλιοθήκη Βατικανού)

90. Ποιες ήταν οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Βουλγάρους;

Από τις αρχές του 9^{ου} μ.Χ. αιώνα οι Βούλγαροι κατοικούν σε εδάφη που τους έδωσε το Βυζάντιο με τον όρο να τα υπερασπίζονται. Δυστυχώς όμως δεν παρέμειναν σε αυτά και προσπάθησαν να μεγαλώσουν τον χώρο τους, παίρνοντας και άλλα εδάφη. Αυτή η ενέργεια οδήγησε σε διαμάχες με το Βυζάντιο, που κράτησαν σχεδόν δύο αιώνες.

Τον 9^ο αιώνα με βασιλιά τον Κρούμο, οι Βούλγαροι έκαναν επιδρομές στη Θράκη και λίγο μετά έφτασαν και στην Κωνσταντινούπολη. Μετά από σκληρές μάχες οι Βυζαντινοί νίκησαν και απομάκρυναν τους Βουλγάρους. Όμως στον πόλεμο αυτό σκοτώθηκε ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Α΄.

91. Συνεχίστηκαν οι πόλεμοι με τους Βουλγάρους;

Όταν αργότερα βασιλιάς των Βουλγάρων έγινε ο Βόγορης, οι σχέσεις με το Βυζάντιο βελτιώθηκαν και υπήρξε για ένα χρονικό διάστημα ειρήνη. Οι Βούλγαροι θα εκχριστιανιστούν όπως οι Σλάβοι και, μάλιστα, θα βαφτιστεί χριστιανός και ο ίδιος ο Βόγορης παίρνοντας το όνομα Μιχαήλ. Θα χρησιμοποιήσουν και αυτοί το κυριλλικό αλφάβητο και θα οργανώσουν το κράτος τους, την εκπαίδευση και την εκκλησία τους.

92. Θα διατηρηθεί για καιρό η ειρήνη Βυζαντινών και Βουλγάρων ;

Δυστυχώς η ειρήνη ανάμεσα στους δυο λαούς δε θα κρατήσει πολύ. Με βασιλιά τον Συμεών οι Βούλγαροι θα πολεμήσουν ξανά τους Βυζαντινούς και θα χρειαστεί ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Φωκάς να ζητήσει τη βοήθεια των Ρώσων για να τους αντιμετωπίσει.

Λίγα χρόνια μετά με αρχηγό τον Σαμουήλ οι Βούλγαροι θα ξεκινήσουν νέο πόλεμο και θα φτάσουν μέχρι την Πελοπόννησο.. Όμως ο στρατηγός Νικηφόρος Ουρανός θα τους νικήσει στον Σπερχειό ποταμό και ο αυτοκράτορας Βασίλειος ο Β΄ θα συντρίψει τον βουλγαρικό στρατό στη θέση Κλειδί της Μακεδονίας ,πιάνοντας χιλιάδες αιχμαλώτους. Μετά τη νίκη αυτή θα διαλυθεί το κράτος των Βουλγάρων και θα γίνει βυζαντινή επαρχία.

93. Ποιες ήταν οι σχέσεις των Βυζαντινών με τους Ρώσους;

Οι Ρώσοι ήταν λαός που ήρθε από τη Σκανδιναβία και εγκαταστάθηκε στην περιοχή της σημερινής Ουκρανίας. Ενώ είχαν στην αρχή καλές σχέσεις με το Βυζάντιο , το 860 μ.Χ. ένας ρωσικός στόλος 200 πλοίων πολιορκήσε την Πόλη αλλά οι Βυζαντινοί θα τους νικήσουν και θα τους απομακρύνουν προς τον Εύξεινο Πόντο.

Αργότερα οι Ρώσοι θα βοηθήσουν τους Βυζαντινούς στους πολέμους με τους Βουλγάρους. Σε αντάλλαγμα πήραν τα εδάφη που ελευθέρωσαν από αυτούς. Ο Ιωάννης Τσιμισκής όμως θα πολεμήσει εναντίον τους και θα πάρει πίσω τα εδάφη αυτά.

Όταν αυτοκράτορας θα γίνει ο Βασίλειος ο Β΄, οι Ρώσοι θα εκχριστιανιστούν και αυτοί και οι δυο λαοί θα αποκτήσουν καλές και στενές σχέσεις που θα κρατήσουν για πολλούς αιώνες.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 23

Η νομοθεσία και η διοίκηση εκσυγχρονίζονται

Ο αυτοκράτορας επιλύει διαφορές ανάμεσα σε στρατιωτικούς
(Βυζαντινή μικρογραφία. Μαδρίτη, Εθνική βιβλιοθήκη)

94. Ποια προβλήματα στους Βυζαντινούς δημιούργησαν οι πόλεμοι με τους Άραβες;

Οι Βυζαντινοί μπορεί να κατάφεραν να νικήσουν τους Άραβες και να κρατήσουν για μια ακόμα φορά ελεύθερη την Πόλη, οι πόλεμοι όμως δημιούργησαν πολλά προβλήματα στο κράτος:

- Αποδυναμώθηκε ο στρατός, ιδιαίτερα στις ακριτικές περιοχές της αυτοκρατορίας.
- Η οικονομία του κράτους ελαττώθηκε ενώ δεν υπήρχαν πολλοί να δουλέψουν στην ύπαιθρο.
- Η δικαιοσύνη δε λειτουργούσε σωστά και οι νόμοι πια δεν εφαρμόζονταν.
- Πολλοί μικροί καλλιεργητές έχασαν τα κτήματά τους και έγιναν υπηρέτες των πλούσιων και των δυνατών.

95. Ποιος αυτοκράτορας ανέλαβε να λύσει τα προβλήματα και ποιες ενέργειες έκανε;

Στην κρίσιμη αυτή στιγμή αυτοκράτορας ανέλαβε ο Λέων ο Γ΄ ο Ίσαυρος και προχώρησε σε μια σειρά από δύσκολες αποφάσεις και τολμηρά μέτρα :

1. Χώρισε όλη την αυτοκρατορία σε Θέματα, σε μικρότερα δηλαδή κομμάτια, για να διοικείται καλύτερα και όρισε στρατηγούς ως διοικητές.
2. Μοίρασε δωρεάν γη στους κατοίκους των συνόρων, με τον όρο να την καλλιεργούν και να την προστατεύουν σε περίπτωση κινδύνου. Αυτοί ονομάστηκαν Ακρίτες.

3. Εκσυγχρόνισε και προσάρμοσε τους νόμους του Ιουστινιανού σε μια νέα σειρά νόμων που ονομάστηκε Εκλογή. Σε αυτήν όριζε με σαφήνεια ότι «όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στους νόμους και τη Δικαιοσύνη».
4. Προστάτευσε τους γεωργούς και τους κτηνοτρόφους με τον Γεωργικό Νόμο.
5. Πήρε από τους ιερείς και τους κληρικούς τη δημόσια εκπαίδευση και έβαλε φόρους στα κτήματα των μοναστηριών και των εκκλησιών.
6. Ανέθεσε την εφαρμογή και την τήρηση των νόμων στους δικαστές.

96. Τι αποτελέσματα είχαν τα μέτρα του Λέοντα του Γ΄ ;

Τα μέτρα του Λέοντα του Γ΄ και των διαδόχων του τα δέχτηκε με μεγάλη ανακούφιση ο λαός και κυρίως οι πιο φτωχοί. Δυσανεστήθηκαν όμως πολύ τόσο οι ιερείς και οι κληρικοί όσο και οι δυνατοί που είδαν τα προνόμιά τους να χάνονται.

Η κρίση της εικονομαχίας διχάζει τους Βυζαντινούς

Η Αναστήλωση των εικόνων.

(Φορητή εικόνα 16^{ου} αι., Μουσείο Μπενάκη)

97. Τι συνέβη τον 8^ο αιώνα στο Βυζάντιο;

Κατά τον 8^ο αιώνα στην αυτοκρατορία ξέσπασαν ταραχές και διαμάχες ανάμεσα στους πολίτες και κυρίως τους χριστιανούς. Αιτία αυτής της άσχημης κατάστασης ήταν οι αποφάσεις των Ισαύρων αυτοκρατόρων Λέοντα του Γ΄ και του Κωνσταντίνου του Ε΄ :

- Οι αυτοκράτορες απαγόρευαν την προσκύνηση και τη λατρεία των εικόνων.
- Υποχρέωσαν τους κληρικούς και τους μοναχούς πριν γίνουν ιερείς να πηγαίνουν υποχρεωτικά στο στρατό.

98. Ποιες συνέπειες είχαν οι αποφάσεις των αυτοκρατόρων;

Οι αυτοκράτορες πήραν τις αποφάσεις αυτές χωρίς να ενημερώσουν ούτε το λαό ούτε τους κληρικούς και δημιουργήθηκε μεγάλη αναταραχή.

Ο λαός χωρίστηκε σε δύο παρατάξεις :

- ❖ *Τους εικονομάχους, που στήριζαν τον αυτοκράτορα και δέχονταν την απαγόρευση της λατρείας των εικόνων*
- ❖ *Τους εικονολάτρες, που ήθελαν με πάθος να συνεχιστεί η λατρεία και η προσκύνηση των εικόνων.*

Αυτή η άσχημη κατάσταση κράτησε περίπου 100 χρόνια και πολλοί έχασαν τη ζωή τους ή φυλακίστηκαν ή εξορίστηκαν. Πολλά έργα τέχνης καταστράφηκαν ενώ ακόμα και οι σχέσεις του Βυζαντίου με τη Δύση και κυρίως τον Πάπα διαταράχθηκαν.

Η διαίρεση αυτή του λαού και οι διαμάχες μεταξύ των πιστών ονομάστηκαν Εικονομαχία και εξαιτίας της ο Λέων ο Γ΄ έχασε μεγάλο μέρος της δόξας του.

99. Πώς τελείωσε αυτή η περίοδος της εικονομαχίας ;

Η αυτοκράτειρα Θεοδώρα συγκάλεσε τη Ζ΄ Οικουμενική Σύνοδο το 843 και σε αυτήν αποφασίστηκε ότι με την προσκύνηση της εικόνας η λατρεία απευθύνεται προς το εικονιζόμενο πρόσωπο και όχι το υλικό της εικόνας. Μετά από τη Σύνοδο αυτή ο πληθυσμός ηρέμησε και τα επεισόδια σταμάτησαν.

Το γεγονός αυτό είχε μεγάλη σημασία για την ενότητα της αυτοκρατορίας και γιορτάζεται ακόμα και σήμερα ως η Αναστήλωση των εικόνων, κατά την πρώτη Κυριακή των νηστειών του Πάσχα, την Κυριακή της Ορθοδοξίας.

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 25

Το Βυζάντιο φτάνει στο απόγειο της ακμής του

Χάρτης της αυτοκρατορίας στα χρόνια των Μακεδόνων

100. Ποιοι κυβέρνησαν το Βυζάντιο από το 9^ο-11^ο αιώνα και σε ποιες ενέργειες προχώρησαν;

Τη διακυβέρνηση του Βυζαντινού κράτους από τον 9^ο έως τον 11^ο αιώνα πήραν στα χέρια τους οι αυτοκράτορες της μακεδονικής δυναστείας. Αυτοί προχώρησαν σε μια σειρά από ενέργειες για να αντιμετωπίσουν τους εξωτερικούς κινδύνους που απειλούσαν το κράτος :

- Δημιούργησαν έναν δυνατό στρατό και απελευθέρωσαν εδάφη τόσο στην Ανατολή όσο και στη Δύση και στα Βαλκάνια.
- Έκαναν συμφωνίες ειρήνης με τους λαούς του Βορρά . Τους εκχριστιάνισαν ,όπως τους Σλάβους και τους Βουλγάρους, και μετέδωσαν τον βυζαντινό πολιτισμό στους λαούς τους.
- Κατάφεραν να νικήσουν τους Σαρακηνούς και να ξαναπάρουν τον έλεγχο του εμπορίου στη Μεσόγειο θάλασσα, στο Αιγαίο, στην Αδριατική και να φτάσουν μέχρι τη νότια Ιταλία.

101. Πώς οργάνωσαν την εσωτερική λειτουργία του κράτους οι Μακεδόνες αυτοκράτορες;

Μεγάλη σημασία έδωσαν οι Μακεδόνες αυτοκράτορες και στην καλή λειτουργία του κράτους. Για το λόγο αυτό προχώρησαν σε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις :

- Οργάνωσαν ακόμα καλύτερα τα θέματα ενώ πρόσθεσαν και τις νέες περιοχές που κατάφεραν να απελευθερώσουν.
- Συνεργάστηκαν στενά με την εκκλησία και την έπεισαν να κάνει έργα ειρηνικά και φιλανθρωπίας. Με αυτόν τον τρόπο σταμάτησαν τις εντάσεις που είχαν προκληθεί από την οικονομική κρίση.

- Έγραψαν νέους νόμους , την Επαναγωγή και τον Πρόχειρο Νόμο. Με αυτούς ρύθμιζαν ακριβώς τα καθήκοντα των αρχόντων και κανόνιζαν με σαφή τρόπο τις σχέσεις Εκκλησίας και Κράτους. Επίσης οι νόμοι των Μακεδόνων ήταν προσαρμοσμένοι στις συνθήκες της εποχής.
- Έκαναν μεγάλες προσπάθειες να προστατέψουν τις ιδιοκτησίες των φτωχών και αδύναμων μικροκαλλιεργητών, όπως έκαναν πιο πριν και οι Ίσαυροι. Δημιούργησαν το νόμο του «Αλληλέγγυου», που όριζε ότι οι πλούσιοι γαιοκτήμονες είχαν την υποχρέωση να πληρώνουν στο κράτος και τους φόρους των φτωχών γειτόνων τους, όταν εκείνοι δεν μπορούσαν να το κάνουν.

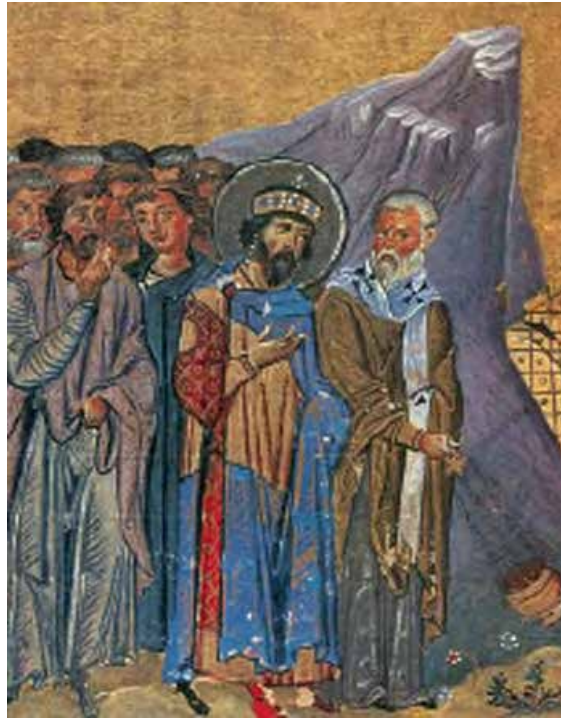
102. Ποια ήταν τα αποτελέσματα των μεταρρυθμίσεων των Μακεδόνων αυτοκρατόρων;

Χάρη στις μεταρρυθμίσεις αυτές, τόσο για τους εξωτερικούς κινδύνους όσο και για τη διοίκηση του κράτους, το Βυζάντιο γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στη γεωργία, στο εμπόριο, στη ναυτιλία και στη βιοτεχνία. Τα ταμεία της αυτοκρατορίας γέμισαν ενώ οι επιτυχίες έφεραν μεγάλη δόξα στους Βυζαντινούς. Με τους Μακεδόνες η αυτοκρατορία φτάνει στο ζενίθ της δόξας και της δύναμης της και η εποχή αυτή αποκαλείται η «χρυσή εποχή του Βυζαντίου».

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 26

Η ανάπτυξη των γραμμάτων και η μελέτη των αρχαίων Ελλήνων κλασικών

Ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ΄ ανάμεσα σε δασκάλους και φοιτητές του Πανεπιστημίου.

(Μικρογραφία, Ρώμη, Βατικανή Βιβλιοθήκη)

103. Ποιο πανεπιστήμιο ιδρύθηκε στην Κωνσταντινούπολη στα χρόνια των Μακεδόνων αυτοκρατόρων;

Ο αυτοκράτορας Μιχαήλ Γ΄ και ο θείος του καίσαρας Βάρδας ίδρυσαν στην Κωνσταντινούπολη το πανεπιστήμιο της Μαγναύρας. Στο πανεπιστήμιο αυτό θα διδάξουν μεγάλα ονόματα της εποχής, όπως ο Πατριάρχης Φώτιος, ο Λέων ο Μαθηματικός, ο Ιωάννης Γραμματικός και ο Κωνσταντίνος-Κύριλλος που εκχριστιάνισε τους Σλάβους.

Οι καθηγητές πληρώνονταν από το κράτος και οι άριστοι φοιτητές σπούδαζαν δωρεάν. Τα μαθήματα γίνονταν στα ελληνικά και από τους απόφοιτους του Πανεπιστημίου τόσο το κράτος όσο και η Εκκλησία έπαιρναν τους ανώτερους υπαλλήλους τους.

104. Λειτουργούσε άλλο εκπαιδευτικό ίδρυμα εκτός από το Πανεπιστήμιο της Μαγναύρας;

Την ίδια περίοδο στην Πόλη λειτούργησε και η Πατριαρχική Σχολή. Σε αυτή δίδασκαν μορφωμένοι ιερείς και πολίτες. Μελετούσαν τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς και το μεγάλο τους έργο ήταν ότι διέσωσαν σε

χειρόγραφα βιβλία και περγαμηνές ό,τι είχε σωθεί από την αρχαία λογοτεχνία, τη φιλοσοφία και τις επιστήμες. Τα βιβλία αυτά διακοσμούνταν με θαυμαστές μικρογραφίες .

Ονομαστοί δάσκαλοι της Πατριαρχικής Σχολής ήταν πατριάρχης Φώτιος, ο επίσκοπος Καισαρείας Αρέθας αλλά και ο φιλόσοφος Μιχαήλ Ψελλός.

105. Ποιοι άλλοι έγραψαν βιβλία την εποχή αυτή και ποιες τέχνες αναπτύχθηκαν;

Βιβλία έγραψαν ακόμα και αυτοκράτορες της εποχής , όπως ο Λέων Στ΄ και ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος. Η μεγάλη ανάπτυξη των γραμμάτων βοήθησε και τέχνες να αναπτυχθούν πολύ. Έτσι η μικρογραφία, η ελεφαντοτεχνία και η διακοσμητική μαζί με την αγιογραφία θα γνωρίσουν μεγάλη άνθηση και η εποχή αυτή εκτός από «χρυσή εποχή» του Βυζαντίου θα ονομαστεί και «μακεδονική αναγέννηση».

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε΄

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 27

Η καθημερινή ζωή στην ύπαιθρο στα χρόνια των Ισαύρων και των Μακεδόνων

Βυζαντινό πανηγύρι σε ξωκλήσι.

106. Πού ζούσαν οι Βυζαντινοί εκτός από την Κωνσταντινούπολη;

Μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού της αυτοκρατορίας ζούσε στην ύπαιθρο, σε χωριά, κωμοπόλεις ή σε μικρούς οικισμούς και αγροκίες κοντά στα χωράφια που καλλιεργούσαν. Συνήθως έχτιζαν τις κατοικίες τους κοντά σε πηγές πόσιμου νερού ενώ στο κέντρο του χωριού υπήρχε πλατεία και εκκλησία, όπως συμβαίνει και σήμερα.

Στην γιορτή του τοπικού Αγίου γινόταν πανηγύρι και οι άνθρωποι διασκέδαζαν μετά την εκκλησία. Το ίδιο συνέβαινε και στα ξωκλήσια, κυρίως την άνοιξη και το καλοκαίρι.

107. Πώς ήταν τα σπίτια των Βυζαντινών κατά την εποχή των Ισαύρων και των Μακεδόνων αυτοκρατόρων;

Τα σπίτια τους τα έχτιζαν ανάλογα με την οικονομική τους κατάσταση. Οι πιο φτωχοί μικροκαλλιεργητές ζούσαν σε ισόγειες κατοικίες, με μικρά παράθυρα και χαμηλές πόρτες. Αντίθετα, οι πλούσιοι καλλιεργητές

και οι Δυνατοί ζούσαν σε διώροφες κατοικίες , με εξωτερική σκάλα και εξώστη από όπου απολάμβαναν τη θέα. Στα σπίτια τους υπήρχαν κελάρια, αποθήκες , πατητήρια για τα σταφύλια και άλλοι χώροι.

Τόσο οι πλούσιοι όσο και οι φτωχοί φρόντιζαν να αποθηκεύουν τρόφιμα στο υπόγειο (κατώγι) ,όπου μπορούσαν να τα συντηρούν καλύτερα. Στο κατώγι σίγουρα υπήρχε σιτάρι, λάδι και κρασί αλλιώς η οικογένεια θα δυσκολευόταν το χειμώνα.

108. Πώς ήταν η ζωή των γυναικών την εποχή αυτή;

Οι περισσότερες γυναίκες ασχολούνταν με τις δουλειές του σπιτιού, τη φροντίδα και το μεγάλωμα των παιδιών . Όταν έφτανε η ώρα να γίνει η συλλογή των καρπών (σιτάρι, ελιές, σταφύλια κ.α.) οι γυναίκες βοηθούσαν στα χωράφια.

Κάποιες ακόμα εργάζονται στο σπίτι υφαίνοντας ή κεντώντας ενώ κάποιες άλλες είχαν καταστήματα με αρώματα και μεταξωτά υφάσματα.

109. Τι είδους καλλιέργειες υπήρχαν στην ύπαιθρο;

Κοντά στα χωριά υπήρχαν χωράφια με καρποφόρα δέντρα και λίγο πιο μακριά με ελιές, δημητριακά και αμπέλια. Σε πολλές περιοχές οι άνθρωποι φύτευαν μουριές, μιας και από αυτές τρέφονταν οι μεταξοσκώληκες. Υπήρχαν ακόμα βοσκοτόπια για τους κτηνοτρόφους αλλά και δάση για να παίρνουν ξυλεία. Η περισσότερη καλλιεργήσιμη γη άνηκε στους Δυνατούς και στους μεγαλοϊδιοκτήτες.

110. Με ποια επαγγέλματα ασχολούνταν οι Βυζαντινοί;

Οι Βυζαντινοί στις ηπειρωτικές περιοχές ήταν κυρίως γεωργοί ή βοσκοί. Αντίθετα στις παραθαλάσσιες περιοχές και στα νησιά ήταν ψαράδες και ναυτικοί. Πολλοί ασχολούνταν και με το κυνήγι, ενώ άλλοι ήταν τεχνίτες, μικροέμποροι και μεταφορείς .

Το Κράτος αντιμετωπίζει μεγάλα εσωτερικά προβλήματα

Τα βυζαντινά καράβια σταμάτησαν το εμπόριο, μετά την παραχώρηση προνομίων στους Βενετούς.

(Μικρογραφία, Πατριαρχική βιβλιοθήκη Ιεροσολύμων)

111. Τι συνέβη κατά τα τελευταία χρόνια των Μακεδόνων αυτοκρατόρων και αποδυναμώθηκε το κράτος;

Στα τελευταία χρόνια των Μακεδόνων στο θρόνο ανέβηκαν αυτοκράτορες που απέτυχαν να διοικήσουν σωστά και με τις ενέργειες τους έβλαψαν σοβαρά την αυτοκρατορία. Για να μπορέσουν να παραμείνουν αυτοκράτορες εγκατέλειψαν τον απλό λαό και πήραν το μέρος των πλούσιων και των Δυνατών, καταργώντας μια σειρά από σημαντικά μέτρα που είχαν παρθεί :

- Κατήργησαν τον νόμο του «Αλληλέγγυου» και τώρα οι φτωχοί δεν είχαν καμία άμυνα απέναντι στους πλούσιους που ήθελαν να τους αρπάξουν τα χωράφια τους. Επίσης καταργήθηκαν άλλοι νόμοι που προστάτευαν τον λαό από τους εισπράκτορες των φόρων.
- Εγκαταλείφθηκαν οι Ακρίτες. Το κράτος δεν έδινε πια γη σε αυτούς ενώ σε όσους είχαν ήδη πάρει γη τους φορολογούσε για αυτήν. Πολλοί Ακρίτες δεν μπορούσαν να πληρώσουν το φόρο και πουλούσαν τη γη τους στους Δυνατούς και στους πλούσιους. Τα σύνορα πια μένουν απροστάτευτα.
- Τέλος, θέλοντας να κάνουν οικονομία προτίμησαν μισθοφόρους αντί για Βυζαντινούς στρατιώτες . Με τον τρόπο αυτό αποδυναμώθηκε πολύ ο βυζαντινός στρατός.

112. Τι αποτελέσματα είχαν αυτές οι ενέργειες των αυτοκρατόρων;

Με τις αποφάσεις αυτές τελείωσε οριστικά η «χρυσή εποχή» του Βυζαντίου. Στο λαό δημιουργήθηκε φόβος και ανασφάλεια και προκλήθηκε μεγάλη αναταραχή. Ειδικά οι πληθυσμοί των επαρχιών έμειναν εντελώς απροστάτευτοι απέναντι στους Δυνατούς και στους εισπράκτορες των φόρων. Το χειρότερο όμως ήταν ότι οι άνθρωποι στις επαρχίες άρχισαν να νιώθουν αποκομμένοι και αβοήθητοι από την Κωνσταντινούπολη και να την βλέπουν ως εχθρό και όχι ως πρωτεύουσά τους.

Ακόμα χειρότερη ήταν η κατάσταση στα σύνορα, μιας και οι κάτοικοι δεν μπορούσαν να γίνουν ακρίτες. Όσοι ήταν ήδη έπρεπε να πληρώνουν φόρους. Στο τέλος πουλούσαν τα κτήματά τους και έφευγαν για τις πόλεις προσπαθώντας να βρουν δουλειά για να ζήσουν.

113. Πώς ήταν η οικονομική κατάσταση της αυτοκρατορίας;

Τα ταμεία της αυτοκρατορίας είχαν αρχίσει να αδειάζουν μιας και έσοδα ήταν πολύ λιγότερα από το παρελθόν ενώ τα έξοδα είχαν αυξηθεί πολύ. Για λόγους οικονομίας εγκαταλείφθηκε η συντήρηση των πλοίων, τόσο των πολεμικών όσο και των εμπορικών. Σύντομα ο στόλος ήταν ελάχιστος.

Οι αυτοκράτορες θα κάνουν ένα ακόμα μεγάλο λάθος: Μιας και δεν υπάρχει στόλος να εγγυηθεί την ασφάλεια του κράτους αλλά ούτε να κάνει τη διακίνηση των προϊόντων, αυτά θα ανατεθούν με συνθήκη στους Βενετούς, έναν πλούσιο και δυνατό λαό με ισχυρό στόλο και μεγάλη παράδοση στη θάλασσα.

Η κίνηση αυτή θα μειώσει ακόμα περισσότερα τα έσοδα μιας και το εμπόριο πια σε πολλές περιοχές το κάνουν οι Βενετοί, κρατώντας τα κέρδη για αυτούς. Η αυτοκρατορία πια εξαρτάται από άλλους λαούς και δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει μόνη της τους νέους εχθρούς που εμφανίζονται.

Νέοι εχθροί εμφανίζονται και αποσπούν εδάφη από την αυτοκρατορία

Οι Τούρκοι και οι Νορμανδοί απειλούν την αυτοκρατορία από την Ανατολή και τη Δύση.

114. Ποιος νέος εχθρός για τους Βυζαντινούς εμφανίστηκε στα μέσα του 11^{ου} αιώνα;

Στις ανατολικές επαρχίες του Βυζαντίου εμφανίστηκε μια νέα απειλή στα μέσα του 11^{ου} αιώνα. Ήταν οι Σελτζούκοι Τούρκοι, που κατάγονταν από την Ασία και μέχρι τότε βρίσκονταν στην υπηρεσία των Αράβων ως μισθοφόροι.

Κατάφεραν, σχετικά εύκολα, να κατακτήσουν τις επαρχίες της Αρμενίας, της Καππαδοκίας και να φτάσουν μέχρι την Καισάρεια. Ο αρχηγός τους, ο Αλπ-Αρσλάν, είχε στόχο να κατακτήσει την ίδια την Πόλη.

115. Πώς αντιμετώπισαν οι Βυζαντινοί τους Σελτζούκους Τούρκους;

Αυτοκράτορας του Βυζαντίου την εποχή αυτή ήταν ο Ρωμανός ο Δ΄ ο Διογένης. Ήταν ένας γενναίος και τολμηρός αυτοκράτορας, γνωστός για το ήθος του. Κατάφερε να ξεπεράσει τις οικονομικές δυσκολίες να φτιάξει έναν ισχυρό και ικανό στρατό και κατευθύνθηκε ανατολικά για να αντιμετωπίσει ο ίδιος τον κίνδυνο.

Δυστυχώς για τον Ρωμανό Δ΄ θα χάσει στη μάχη του Ματζικέρτ (1071) και μάλιστα θα πιαστεί αιχμάλωτος από τον Αλπ-Αρσλάν, ο οποίος θα του συμπεριφερθεί με μεγάλη ευγένεια και θα τον απελευθερώσει προσφέροντας του μάλιστα και μια συνθήκη ειρήνης.

Ύστερα από την ήττα στο Ματζικέρτ όμως οι Σελτζούκοι Τούρκοι ελέγχουν όλη σχεδόν την Μικρά Ασία αλλά και τους δρόμους του εμπορίου προς την Ανατολή.

116. Οι Σελτζούκοι Τούρκοι ήταν ο μόνος κίνδυνος;

Το 1081 αυτοκράτορας ανέλαβε ο Αλέξιος Α΄ ο Κομνηνός, ο οποίος έκανε προσπάθειες να οργανώσει το κράτος για να αντιμετωπίσει με επιτυχία τους Σελτζούκους. Όμως λίγα χρόνια μετά εμφανίστηκε ένας νέος λαός από τον μακρινό βορά, οι Νορμανδοί (Northmen). Οι Νορμανδοί, που ήταν εξαιρετικοί ναυτικοί, βρήκαν το Βυζάντιο αποδυναμωμένο από τους Σελτζούκους και φτάνοντας στη Μεσόγειο κατέκτησαν περιοχές της Ιταλίας.

Υστερα κατέλαβαν το Δυρράχιο και αργότερα κινήθηκαν εναντίον της Θεσσαλονίκης και της ίδιας της Πόλης. Μια ομάδα Νορμανδών έφτασε στα παράλια της Πελοποννήσου και τα λεηλάτησε.

117. Ποιοι βοήθησαν τον Αλέξιο Α΄ τον Κομνηνό να αντιμετωπίσει τους Νορμανδούς;

Μπροστά σε αυτόν τον μεγάλο κίνδυνο και επειδή δεν μπορούσε μόνος να αντιμετωπίσει τους Νορμανδούς, ο Αλέξιος ζήτησε τη βοήθεια των Βενετών. Για αντάλλαγμα τους προσέφερε εμπορικά προνόμια στη Μεσόγειο θάλασσα και σε όλα τα βυζαντινά λιμάνια. Μάλιστα επέτρεψε στους Βενετούς να φτιάξουν μια εμπορική συνοικία έξω ακριβώς από τα τείχη της Πόλης και να μένουν εκεί χωρίς να υποχρεώνονται να πληρώσουν κανένα φόρο.

Χάρη σε αυτά τα υπερβολικά ανταλλάγματα οι Βενετοί βοήθησαν τους Βυζαντινούς να νικήσουν και να διώξουν μακριά τους Νορμανδούς.

Η τέταρτη σταυροφορία και η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους

Η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους σταυροφόρους (1204 μ.Χ.)

(Τοιχογραφία από την αίθουσα του Μεγάλου Συμβουλίου, στο ανάκτορο των Δόγηδων, Βενετία)

118. Τι ήταν οι σταυροφορίες;

Κατά τη διάρκεια της ,σχετικά εύκολης ,επέκτασης τους οι Σελτζούκοι Τούρκοι κατέκτησαν τα Ιεροσόλυμα και οι χριστιανοί προσκυνητές δεν μπορούσαν πια να επισκέπτονται τους Αγίους Τόπους. Αν το έκαναν κινδύνευαν να συλληφθούν και να βασανιστούν.

Ο Πάπας ζήτησε τη βοήθεια των αρχόντων και των βασιλιάδων της Δύσης για να φτιαχτεί στρατός και να γίνει εκστρατεία για την απελευθέρωση των Αγίων Τόπων. Οι πολεμικές επιχειρήσεις αυτές ονομάστηκαν σταυροφορίες γιατί οι στρατιώτες στο μπροστινό μέρος της στολής τους είχαν έναν μεγάλο σταυρό (λευκό ή μαύρο συνήθως).

119. Τι ήταν το Σχίσμα;

Σχίσμα ονομάστηκε ο χωρισμός της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας από την Καθολική Εκκλησία. Ενώ εμφανίστηκαν θρησκευτικοί λόγοι για αυτόν το χωρισμό, ο πραγματικός λόγος ήταν η απαίτηση του Πάπα να ελέγχει το σύνολο των Χριστιανών, υποβιβάζοντας τον Πατριάρχη. Ο χωρισμός αυτός διαρκεί μέχρι και σήμερα, αν και γίνονται προσπάθειες να σβηστεί το παρελθόν και οι δύο εκκλησίες να έρθουν πιο κοντά.

120. Τι έγινε κατά την τέταρτη σταυροφορία;

Κατά την τέταρτη σταυροφορία ο στρατός των μισθοφόρων είχε συγκεντρωθεί στη Βενετία με σκοπό να περάσει με πλοία στην Αίγυπτο και από εκεί στα Ιεροσόλυμα. Θα τους μετέφεραν με τα πλοία τους οι Βενετοί παίρνοντας για αντάλλαγμα τα μισά από τα εδάφη που θα ελευθέρωναν οι σταυροφόροι.

Όμως στη Βενετία εμφανίστηκε ο εκθρονισμένος αυτοκράτορας Αλέξιος Άγγελος και ζήτησε τη βοήθεια των Βενετών για να ξαναγίνει αυτοκράτορας, προσφέροντας πολλά χρήματα. Οι Βενετοί δέχτηκαν και ανέλαβαν να οδηγήσουν τους σταυροφόρους έξω από τα τείχη της Κωνσταντινούπολης.

121. Τι συνέβη στην Κωνσταντινούπολη το 1204 μ.Χ.;

Οι Βυζαντινοί υποδέχτηκαν ως φίλους τους σταυροφόρους, μιας και δεν γνώριζαν τις προθέσεις τους. Γρήγορα όμως η Πόλη κατακτήθηκε από τους Φράγκους και για τρεις ολόκληρες ημέρες αυτοί έκλεβαν και λεηλατούσαν τους θησαυρούς της Κωνσταντινούπολης, χωρίς καν να σεβαστούν την Αγία Σοφία από την οποία έκλεψαν όλα τα ιερά σκεύη.

Αυτή ήταν η Α΄ άλωση της Πόλης.

Τα ελληνικά κράτη μετά την άλωση της Πόλης

Ο δικέφαλος αετός έγινε το σύμβολο της
εξόριστης αυτοκρατορίας

122. Χάθηκε η αυτοκρατορία μετά την άλωση της Πόλης από τους Φράγκους;

Μετά την άλωση της Πόλης η αυτοκρατορία δεν χάθηκε. Ιδρύθηκαν τέσσερα νέα ελληνικά κράτη τα οποία είχαν ως σκοπό να απελευθερώσουν την Κωνσταντινούπολη και να την κάνουν ξανά πρωτεύουσα. Αυτά ήταν :

- Η Αυτοκρατορία της Νίκαιας
- Η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας
- Το Δεσποτάτο της Ηπείρου
- Το Δεσποτάτο του Μυστρά

123. Ποιοι ίδρυσαν την Αυτοκρατορία της Νίκαιας;

Τόσο ο αυτοκράτορας Θεόδωρος Λάσκαρης όσο και ο Πατριάρχης κατάφεραν να ξεφύγουν κατά την Α΄ άλωση και να ιδρύσουν την Αυτοκρατορία της Νίκαιας. Σύμβολο της ήταν ο δικέφαλος αετός του οποίου το ένα κεφάλι προσέχει τους κινδύνους της Ανατολής και το άλλο κοιτάζει την Πόλη. Η αυτοκρατορία θα αντέξει για 51 χρόνια και θα απελευθερώσει τελικά την Πόλη το 1261.

124. Ποιοι ίδρυσαν την Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας;

Η Αυτοκρατορία αυτή ιδρύθηκε από τους Κομνηνούς που έκαναν πρωτεύουσά της την πόλη της Τραπεζούντας. Έμεινε ελεύθερη για 257 χρόνια και ήταν το χριστιανικό κέντρο όλων των ελληνικών πόλεων του Εύξεινου Πόντου. Στην περιοχή αυτή έχει την καταγωγή και τις ρίζες του ο ποντιακός ελληνισμός και οι παραδόσεις των Ποντίων που διατηρούνται μέχρι και σήμερα.

125. Ποιος ίδρυσε το Δεσποτάτο της Άρτας;

Το Δεσποτάτο της Άρτας το ίδρυσε ο Μιχαήλ Α΄ Άγγελος. Πρωτεύουσα του ήταν η Άρτα . Κατάφερε να αυξήσει την δύναμή του στην Μακεδονία και τη Δυτική Ελλάδα. Το Δεσποτάτο κατάφερε το 1224 να απελευθερώσει τη Θεσσαλονίκη από τους Λατίνους.

126. Ποιοι ίδρυσαν το Δεσποτάτο του Μυστρά;

Το Δεσποτάτο του Μυστρά ιδρύθηκε από την οικογένεια των Παλαιολόγων. Κατάφερε να επεκταθεί ,διώχνοντας τους Φράγκους , μέχρι τον Ισθμό της Κορίνθου. Στο Δεσποτάτο έζησε ο σοφός Γεώργιος Πλήθων-Γερμανός και από αυτό θα ξεκινήσει ο τελευταίος αυτοκράτορας του Βυζαντίου, ο Κωνσταντίνος ΙΑ Παλαιολόγος, την προσπάθειά του να σώσει την αυτοκρατορία.

Ακόμα και σήμερα σώζονται τα κάστρα, οι εκκλησίες και τα παλάτι της πολιτείας αυτής.

Η ανάκτηση της Πόλης από τον Μιχαήλ Η΄, τον Παλαιολόγο

Σχέδιο της Κωνσταντινούπολης κατά τον 15^ο αιώνα.

(Φλωρεντία, Λαυρεντιανή Βιβλιοθήκη)

127. Ποιος αυτοκράτορας της Νίκαιας απελευθέρωσε την Κωνσταντινούπολη από τους Φράγκους;

Ο αυτοκράτορας της Νίκαιας Μιχαήλ Η΄, ο Παλαιολόγος, ήταν αυτός που κατάφερε να απελευθερώσει την Κωνσταντινούπολη το 1261. Εκμεταλλεύτηκε το γεγονός ότι οι Φράγκοι δεν ενδιαφέρονταν πια για την Πόλη αφού είχαν πάρει τους θησαυρούς τους και δεν την φυλούσαν καλά.

Ο Μιχαήλ Η΄ συνεργαζόταν στενά και με τους Γενουάτες, στους οποίους είχε υποσχεθεί πολλά εμπορικά προνόμια και ελεύθερη είσοδο στα λιμάνια, αν τον βοηθούσαν να πάρει πίσω την Κωνσταντινούπολη.

128. Πώς έγινε η απελευθέρωση της Πόλης;

Η Πόλη απελευθερώθηκε χάρη σε ένα τυχαίο γεγονός. Ο στρατηγός Αλέξιος Στρατηγόπουλος, με τη βοήθεια ενός κατοίκου της Κωνσταντινούπολης, ανακάλυψε ένα αφύλακτο μυστικό πέρασμα στα τείχη και μπήκε στην Πόλη. Οι Φράγκοι δεν έφεραν καμία αντίσταση και μετά από πενήντα επτά χρόνια η Κωνσταντινούπολη

πέρασε ξανά στα χέρια των Βυζαντινών. Ο Μιχαήλ Η΄ στέφθηκε επίσημα αυτοκράτορας στην Αγία Σοφία από τον Πατριάρχη Αρσένιο.

129. Ποια ήταν η κατάσταση της Πόλης μετά την απελευθέρωσή της;

Η εικόνα της Κωνσταντινούπολης, μετά την απελευθέρωσή της, δεν ήταν καλή. Τα ταμεία ήταν άδεια, τα έργα τέχνης λεηλατημένα, τα τείχη δεν είχαν συντηρηθεί και ο λαός είχε μισήσει πολύ τους Φράγκους που είχαν φερθεί με ασέβεια στους ναούς και είχαν κλέψει τα χριστιανικά κειμήλια.

Την ίδια στιγμή οι εχθροί απειλούσαν τα σύνορα. Οι Τούρκοι στην Ανατολή, οι Σέρβοι και οι Βούλγαροι στο Βορρά και φυσικά οι Φράγκοι και οι Βενετοί στη Δύση έκαναν το μέλλον της αυτοκρατορίας εξαιρετικά δύσκολο.

Η Θεσσαλονίκη γνωρίζει μεγάλη ακμή

Η Θεσσαλονίκη στα βυζαντινά χρόνια

(Ζωγραφική αναπαράσταση Μ. Καμπάνη)

130. Γιατί η Θεσσαλονίκη ήταν σημαντική πόλη της βυζαντινής αυτοκρατορίας;

Η Θεσσαλονίκη ήταν χτισμένη σε εξαιρετική γεωγραφική θέση, στην κοιλάδα του Αξιού, στον κόλπο του Θερμαϊκού και σε στρατηγικό σημείο των εμπορικών δρόμων προς την Ανατολή, είτε από στεριά είτε από θάλασσα. Όλα αυτά την βοήθησαν να αναπτυχθεί και να πλουτίσει και να γίνει μια πολύ σημαντική πόλη για την αυτοκρατορία. Εκτός από οικονομική ανάπτυξη είχε και πνευματική ανάπτυξη και πολλά βυζαντινά μνημεία και εκκλησίες σώζονται ακόμα και σήμερα. Πιο σημαντικό μνημείο είναι ο ναός του Αγίου Δημητρίου, πολιούχου της πόλης.

Η Θεσσαλονίκη είχε το προνόμιο να είναι αυτοδιοικούμενη και είχε δημιουργήσει κατά τον 13^ο και 14^ο αιώνα ανώτατες σχολές Μαθηματικών, Νομικής, Ρητορικής και Φιλοσοφίας.

Ταυτόχρονα όμως έγινε και στόχος κατακτητών αφού τόσο οι Σαρακηνοί το 904 όσο και οι Νορμανδοί το 1185 της επιτέθηκαν και την λεηλάτησαν.

131. Τι ήταν το κίνημα των ζηλωτών;

Κατά τον 13^ο-14^ο αιώνα δημιουργήθηκε στη Θεσσαλονίκη ένα πρωτοφανές γεγονός, το κίνημα των Ζηλωτών. Ένα είδος πολιτικού κόμματος που είχε δημιουργηθεί από φτωχούς μικροκαλλιεργητές, εργάτες και τεχνίτες με σκοπό να πάρουν και αυτοί τα προνόμια που είχαν οι πλούσιοι και οι Δυνατοί. Η προσπάθεια αυτή οδήγησε σε αιματηρές συγκρούσεις από τις οποίες νικητές βγήκαν οι Ζηλωτές.

Μετά από αυτό, οι Ζηλωτές έδιωξαν τους ευγενείς και τους Δυνατούς από την πόλη, πήραν τις περιουσίες τους και ανέλαβαν να κυβερνήσουν τη Θεσσαλονίκη.

Η «δημοκρατική διακυβέρνηση των Ζηλωτών», όπως ονομάστηκε, κράτησε επτά ολόκληρα χρόνια, από το 1342-1349. Οι διωγμένοι Δυνατοί και ευγενείς ζήτησαν τη βοήθεια του αυτοκράτορα και κατάφεραν να πάρουν ξανά τη διακυβέρνηση της Θεσσαλονίκης διώχνοντας τους Ζηλωτές.

Οι Οθωμανοί Τούρκοι κατακτούν βυζαντινά εδάφη

Χάρτης της οθωμανικής επέκταση και της πορείας των Μογγόλων

132. Ποιος νέος εχθρός εμφανίστηκε από την Ανατολή κατά τον 14^ο αιώνα;

Ένας καινούριος κίνδυνος εμφανίστηκε τον 14^ο αιώνα για το Βυζάντιο. Από τα βάθη της Ανατολής έφτασαν οι Οθωμανοί Τούρκοι, ένας σκληροτράχηλος μουσουλμανικός λαός, και σχεδόν χωρίς αντίσταση κατέκτησαν τη Μικρά Ασία και έκαναν την Προύσα πρωτεύουσα του κράτους τους.

Στη συνέχεια με αρχηγό τον Μουράτ Α΄ πέρασαν στην Ευρώπη και κατέκτησαν περιοχές στη Θράκη, στη Μακεδονία αλλά και στην κεντρική Ελλάδα.

Το 1389 κατάφεραν μάλιστα να κερδίσουν στο Κοσσυφοπέδιο τον στρατό όλων των χριστιανικών λαών των Βαλκανίων.

133. Απειλήθηκε η Κωνσταντινούπολη από τους Οθωμανούς;

Μετά τον Μουράτ Α΄ σουλτάνος των Οθωμανών έγινε ο Βαγιαζήτ. Αυτός είχε σκοπό να κατακτήσει την Κωνσταντινούπολη και για αυτό την πολιορκήσε στενά με τον στρατό του. Ίσως και να τα είχε καταφέρει αν δεν εμφανίζονταν ξαφνικά από τα βάθη της Ανατολής οι Μογγόλοι, με αρχηγό τον Ταμερλάνο. Οι Μογγόλοι ήταν ανίκητοι και λεηλατούσαν τα πάντα στο πέρασμά τους.

Ο Βαγιαζήτ αναγκάστηκε να λύσει την πολιορκία και να γυρίσει στην Προύσα για να προστατέψει την οικογένειά του. Σε μια μεγάλη μάχη όμως στην Άγκυρα , το 1402 ,οι Μογγόλοι νίκησαν τους Οθωμανούς και έπιασαν αιχμάλωτο τον Βαγιαζήτ. Όμως οι Μογγόλοι αφού λεηλάτησαν τη Μικρά Ασία επέστρεψαν πίσω στα εδάφη από τα οποία είχαν έρθει. Η Κωνσταντινούπολη αυτή τη φορά είχε σωθεί.

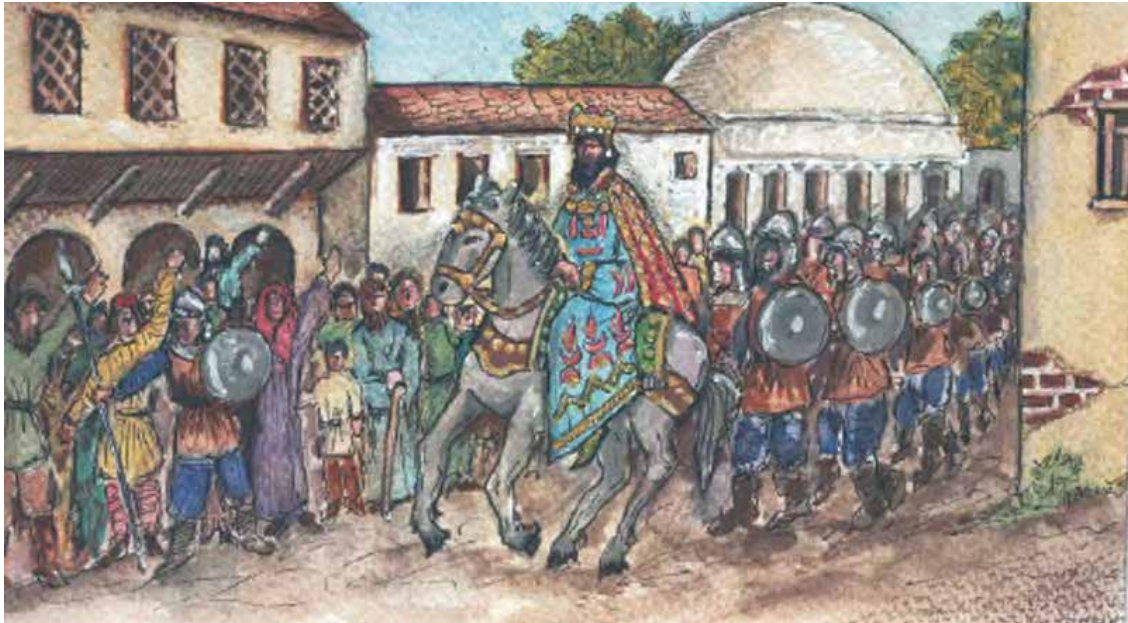
134. Απειλήσαν ξανά το Βυζάντιο οι Οθωμανοί Τούρκοι;

Το 1421 σουλτάνος των Οθωμανών έγινε ο Μουράτ Β΄ ,ένας ικανός και φιλόδοξος άνθρωπος. Είχε και αυτός τον ίδιο σκοπό με τον Βαγιαζήτ, να κατακτήσει την Πόλη. Συγκέντρωσε μεγάλο στρατό και το 1422 πολιορκήσε την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας από στεριά και από θάλασσα.

Η γενναία αντίσταση των Βυζαντινών όμως και τα άπαρτα τείχη θα νικήσουν τον στρατό του Μουράτ Β΄ , που θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την προσπάθεια.

Μετά από αυτήν την πολιορκία όμως ο Μουράτ Β΄ θα στραφεί προς την υπόλοιπη Ελλάδα, τα Βαλκάνια και την Ευρώπη. Θα κατακτήσει τη Θεσσαλονίκη και τα Ιωάννινα και θα φτάσει μέχρι τον ισθμό της Κορίνθου. Μετά τα επιστρέψει στο Βορρά και θα νικήσει το 1444 στη Βάρνα της Βουλγαρίας όλους τους ενωμένους χριστιανικούς λαούς ,δημιουργώντας ένα τεράστιο οθωμανικό κράτος.

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος προσπαθεί να σώσει την πρωτεύουσα

Οι κάτοικοι της Πόλης υποδέχονται με ενθουσιασμό τον νέο αυτοκράτορα

135. Πώς έγινε αυτοκράτορας ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος;

Το 1448 πεθαίνει στην Πόλη ο αυτοκράτορας Ιωάννης Η΄ Παλαιολόγος χωρίς να καταφέρει το μεγάλο του σκοπό να ενώσει τις δυο εκκλησίες, την Ορθόδοξη και την Καθολική. Οι άρχοντες της Κωνσταντινούπολης και ο λαός επέλεξαν για νέο αυτοκράτορα τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο, που μέχρι τότε ήταν Δεσπότης (Κυβερνήτης) του Μυστρά. Ήξεραν για αυτόν πως ήταν γενναίος, εργατικός και δίκαιος και πάνω του όλοι θα στηρίξουν τις τελευταίες του ελπίδες για την σωτηρία της Πόλης.

Ο Κωνσταντίνος θα δεχτεί την πρόταση που θα του κάνουν, θα στεφθεί αυτοκράτορας στην μητρόπολη του Μυστρά και θα αναχωρήσει κατευθείαν για την Κωνσταντινούπολη, χωρίς να χάσει χρόνο.

136. Σε ποιες ενέργειες θα προχωρήσει ο νέος αυτοκράτορας;

Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος γνωρίζει πως η κατάσταση είναι απελπιστική και αμέσως προχωρά σε μια σειρά από ενέργειες για το καλό της Πόλης:

- Στέλνει πρεσβευτές στους Οθωμανούς Τούρκους, προτείνοντας συμφωνία ειρήνης για να κερδίσει χρόνο. Ο Μουράτ Β΄ δέχεται ειρήνη και αναγνωρίζει τον νέο αυτοκράτορα.
- Προσπαθεί να ηρεμήσει το λαό μιας και οι βυζαντινοί έχουν χωριστεί σε δύο στρατόπεδα. Άλλοι επιθυμούν την ένωση των δυο εκκλησιών και άλλοι μισούν τους Φράγκους και δεν θέλουν να

ενωθούν οι εκκλησίες. Ο Κωνσταντίνος επιλέγει συνεργάτες και ενωτικούς (που θέλουν την ένωση) και ανθενωτικούς (που δεν επιθυμούν την ένωση).

- Προχωρά με όσα μέσα διαθέτει στη συντήρηση του στόλου και τοποθετεί μια τεράστια αλυσίδα στη είσοδο του Κεράτιου κόλπου για μη μπορεί κανένα πλοίο να εισέλθει. Οργανώνει φρουρά της Πόλης.
- Ζητά τη βοήθεια του Πάπα. Για να τον πείσει να στείλει στρατό, ο αυτοκράτορας προτείνει να έρθουν καθολικοί ιερείς στην Κωνσταντινούπολη και να γίνει μια κοινή λειτουργία στην Αγία Σοφία με ορθόδοξους και καθολικούς. Ελπίζει με αυτόν τον τρόπο να πειστούν όλοι για την ένωση των εκκλησιών.
- Ζητά από τους Βενετούς και τους Γενουάτες να βοηθήσουν στην άμυνα της Πόλης. Οι Βενετοί θα δώσουν πλοία, στρατιώτες και τεχνίτες για την συντήρηση των καραβιών ενώ οι Γενουάτες θα στείλουν επτακόσιους τοξότες με αρχηγό τον ξακουστό πολεμιστή Ιωάννη Ιουστινιάνη. Αυτός θα αναλάβει την ευθύνη για την άμυνα της Πόλης.

Παρά τις ενέργειες του αυτοκράτορα τα πράγματα παραμένουν απελπιστικά και ο στρατός που θα υπερασπιστεί την Κωνσταντινούπολη δεν ξεπερνά τους δέκα χιλιάδες άνδρες.

137. Ποιοι παράγοντες δυσκολεύουν το έργο του Παλαιολόγου;

Μετά την κοινή λειτουργία καθολικών και ορθόδοξων ιερέων στην Αγία Σοφία το 1452 φούντωσαν ξανά οι διαμάχες στον λαό της Πόλης. Άλλοι είναι υπέρ της ένωσης των εκκλησιών και άλλοι κατά και το κλίμα στην Κωνσταντινούπολη δεν είναι καθόλου καλό αφού ο λαός δεν είναι ενωμένος.

Λίγο πριν την κοινή λειτουργία, το 1451, πεθαίνει ο Μουράτ Β΄ και τη θέση του παίρνει ο γιος του Μωάμεθ Β΄, σε ηλικία μόλις 21 ετών. Ο Μωάμεθ Β΄ θέλει να κάνει πράξη το όνειρο του πατέρα του να κατακτήσει την Πόλη και γίνει περισσότερο απειλητικός απέναντι στους Βυζαντινούς.

Ο χρόνος που έχει στη διάθεσή του ο Παλαιολόγος τελειώνει...

Οι Τούρκοι πολιορκούν την Κωνσταντινούπολη

Η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης.

(Σκέψις Μακρυγιάννη, πίνακας Π. Ζωγράφου, 1836)

138. Σε ποιες ενέργειες προχωρά ο νέος Σουλτάνος των Τούρκων Μωάμεθ Β΄;

Ο Μωάμεθ αρχικά καθησυχάζει τους Βυζαντινούς λέγοντάς τους ότι θα τηρήσει τις συμφωνίες ειρήνης που είχε κάνει ο πατέρας του. Όμως οι πράξεις του θα δείξουν ότι από την αρχή ετοιμάζεται για πόλεμο:

- Οργανώνει πολυάριθμο στρατό και ξοδεύει πολλά χρήματα για σύγχρονα όπλα.
- Πληρώνει για την κατασκευή κανονιών, που μέχρι τώρα δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σε πόλεμο. Θα τα κατασκευάσει ο Ούγγρος μηχανικός Ουρβανός, με σκοπό να γκρεμίσει τα τείχη της Πόλης.
- Θα χτίσει στην ευρωπαϊκή πλευρά του Βοσπόρου ένα τεράστιο φρούριο, το Ρούμελη Χισάρ. Το κάστρο φτιάχτηκε αμέσως και έλεγχε κάθε πλοίο που περνούσε και το φορολογούσε. Ο Μωάμεθ Β΄ θέλει να ελέγχει τον Βόσπορο στην περίπτωση που ο Πάπας στείλει βοήθεια στον Παλαιολόγο.
- Κατασκευάζει 150 πολεμικά πλοία, μικρά και μεγάλα, και όλοι πια καταλαβαίνουν πως η ώρα της επίθεσης πλησιάζει.

139. Πότε ξεκινά η πολιορκία της Κωνσταντινούπολης;

Από τον Μάρτιο του 1453 ο οθωμανικός στρατός άρχισε να συγκεντρώνεται γύρω από τα τείχη της Πόλης ενώ ο στόλος των Τούρκων κατέκτησε τα νησιά της Προποντίδας και έλεγχε τα στενά. Ο Μωάμεθ Β΄ θα στήσει το αρχηγείο του απέναντι από την Πύλη του Αγίου Ρωμανού ενώ εκεί θα στηθεί και το μεγαλύτερο κανόνι, η Μπομπάρδα.

140. Τι κάνουν οι Τούρκοι πριν ξεκινήσουν την επίθεση;

Πριν επιτεθεί στην Πόλη, ο Μωάμεθ ζητά από τον Παλαιολόγο, στις 6 Απριλίου 1453, να του παραδώσει την Κωνσταντινούπολη και σε αντάλλαγμα θα αφήσει όλους τους κατοίκους να φύγουν ζωντανοί με τις περιουσίες τους. Ήταν συνήθεια για τους Οθωμανούς πριν επιτεθούν σε κάποιον να ζητούν την παράδοσή του.

Ο Κωνσταντίνος αρνείται και δηλώνει ότι όλοι έχουν πάρει την απόφαση να δώσουν τη ζωή τους για την ελευθερία.

Αμέσως ξεκινούν οι κανονιοβολισμοί και τα τείχη παθαίνουν ζημιές. Οι Οθωμανοί προσπαθούν με κάθε τρόπο να περάσουν τα τείχη, είτε από πάνω είτε από κάτω, με υπόγειες στοές. Οι Βυζαντινοί αμύνονται γενναία και τη νύχτα, γυναίκες και παιδιά προσπαθούν να επισκευάσουν όπως όπως τα τείχη. Ο στρατός και ο λαός πολεμούν με γενναιότητα ενωμένοι και αντέχουν την κούραση και τις επιθέσεις των Οθωμανών.

141. Έφτασε στην Πόλη βοήθεια από τη Δύση;

Οι Βυζαντινοί αντέχουν την πολιορκία αλλά σιγά σιγά οι προμήθειες τελειώνουν και όλοι ελπίζουν σε μια βοήθεια από τη Δύση. Στις 20 Απριλίου 1453 από τα τείχη θα δουν γενοβέζικα πλοία και ένα βυζαντινό να κατευθύνονται στον Κεράτιο και πίσω τους να τους καταδιώκουν τούρκικα πλοία. Θα γίνει μια μεγάλη ναυμαχία αλλά ο κυβερνήτης Φλαντανελάς θα καταφέρει να μπει στον Κεράτιο ενώ οι Βυζαντινοί πανηγυρίζουν την επιτυχία αυτή.

Το ευχάριστο αυτό γεγονός θα δώσει θάρρος στους πολιορκημένους ενώ θα εξοργίσει τον Μωάμεθ Β΄ που θα προχωρήσει σε μια απίστευτη κίνηση δυσκολεύοντας αφάνταστα τους Βυζαντινούς.

Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Τούρκους

Ο Μωάμεθ Β΄ παρακολουθεί το πέρασμα των караβιών στον Κεράτιο από τη στεριά.

(Πίνακας του Φάουστο Ζονάρο, Κωνσταντινούπολη, Παλάτι Ντολμαμπαχσέ, 1908)

142. Πώς αντέδρασε ο Μωάμεθ Β΄ στην είσοδο του Φλαντανελά στον Κεράτιο;

Ο Μωάμεθ μετά την είσοδο των πλοίων στον Κεράτιο κόλπο προχωρά σε μια απίστευτη κίνηση. Διατάζει τους άνδρες του να μεταφέρουν, σε μια νύχτα, εβδομήντα πολεμικά πλοία τραβώντας τα στη στεριά για εννέα χιλιόμετρα πίσω από τη συνοικία του Γαλατά και τα ρίχνει μέσα στον Κεράτιο, χωρίς κανείς να το καταλάβει. Με την κίνηση του αυτή αποκλείει εντελώς την Πόλη και από στεριά και από θάλασσα.

143. Πώς αντέδρασαν οι Βυζαντινοί στην κίνηση αυτή του Μωάμεθ Β΄;

Το επόμενο πρωί οι κάτοικοι της Πόλης βλέποντας τα τούρκικα πλοία μέσα στον Κεράτιο απελίζονται. Ο Ιουστινιάνης θα προσπαθήσει να κάψει τον τουρκικό στόλο τη νύχτα αλλά οι Οθωμανοί θα τον αντιληφθούν και θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει την προσπάθεια. Η κατάσταση γίνεται ολοένα και πιο απελπιστική.

144. Πώς έγινε η Άλωση της Πόλης;

Ο Μωάμεθ επαναλαμβάνει την πρότασή του στον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο να παραδώσει ειρηνικά την Πόλη και διατάζει τον στρατό του να μην επιτεθεί μέχρι ο αυτοκράτορας να απαντήσει. Ο Παλαιολόγος απαντά και πάλι αρνητικά και πλέον αναμένεται η τελική επίθεση των Οθωμανών.

Την Τρίτη 29 Μαΐου 1453 οι Οθωμανοί προχωρούν σε συνεχείς βομβαρδισμούς και η μπομπάρδα προκαλεί μεγάλες ζημιές στον πύργο της πύλης του Αγίου Ρωμανού. Οι Τούρκοι επιτίθενται με κάθε τρόπο αλλά οι Βυζαντινοί αμύνονται γενναία και αντέχουν. Όλα δείχνουν ότι η Πόλη θα σωθεί για μια ακόμα φορά.

Λίγο πριν βραδιάσει, όμως, θα πληγωθεί στον λαιμό ο Ιουστινιάνης και οι σύντροφοί του θα τον μεταφέρουν στο πλοίο του εγκαταλείποντας τις θέσεις τους. Οι Τούρκοι θα εκμεταλλευτούν την αναταραχή που δημιουργήθηκε στα τείχη και γενίτσαροι θα σπάσουν την άμυνα των Βυζαντινών.

Ο αυτοκράτορας πολεμά μαζί με το στρατό στα τείχη της πύλης του Αγίου Ρωμανού, θα περικυκλωθεί από Οθωμανούς και θα χάσει τη ζωή του .

Μέσα στην Πόλη θα αντηχήσουν οι κραυγές πανικού και τρόμου «Εάλω η Πόλις», δηλαδή «η Πόλη έπεσε».

Για τρεις ημέρες ο Μωάμεθ Β΄ θα επιτρέψει στους στρατιώτες να λεηλατήσουν την Πόλη, πριν μπει και αυτός στην Κωνσταντινούπολη.

Το πτώμα του αυτοκράτορα δεν βρέθηκε ποτέ.

Μετά από έντεκα αιώνες η Κωνσταντινούπολη έπαψε να είναι «Βασιλεύουσα» και ο ελληνισμός θα μπει σε μια σκληρή περίοδο βασάνων και δοκιμασιών τεσσάρων αιώνων που ονομάστηκε Τουρκοκρατία.

Η βυζαντινή Κύπρος

Το κάστρο της Καντάρας στον Πενταδάκτυλο της Κύπρου

145. Ποια γνώμη είχε ο Μέγας Κωνσταντίνος για την Κύπρο;

Ο Μέγας Κωνσταντίνος εκτιμούσε ιδιαίτερα το νησί της Κύπρου λόγω της σημαντικής γεωγραφικής θέσης που είχε. Μπορούσε να χρησιμεύει στο Βυζάντιο για να αποκρούει τους εχθρούς πριν αυτοί φτάσουν στην Κωνσταντινούπολη αλλά και για να ελέγχουν τη Μεσόγειο θάλασσα.

Ο Κωνσταντίνος έφτιαξε την Σαλαμίνα, την αρχαία πρωτεύουσα που είχε πάθει μεγάλες ζημιές από σεισμό, και της έδωσε το όνομα Κωνσταντία. Τοποθέτησε έναν βυζαντινό αξιωματούχο ως διοικητή του νησιού και έβαλε και δυνατό στρατό και στόλο για προστασία. Η μητέρα του, η Αγία Ελένη, έφτιαξε ναό όταν επέστρεψε από τα Ιεροσόλυμα.

146. Με τι ασχολούνταν οι κάτοικοι της Κύπρου;

Οι κάτοικοι της Κύπρου ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία και παρήγαγαν σιτάρι, λάδι, μαστίχα, κρασί κ.α. Επίσης κάποιοι ασχολούνταν και με το εμπόριο και τη ναυτιλία ενώ υπήρχαν και ορυχεία χαλκού και αργύρου.

147. Πότε κατακτήθηκε η Κύπρος από τους Άραβες και πώς αντέδρασαν οι Βυζαντινοί ;

Στα μέσα του 7^{ου} αιώνα στο νησί θα επιτεθούν οι Άραβες. Παρά τη γενναία αντίσταση θα κατακτήσουν την Κύπρο και θα την λεηλατήσουν. Θα βάλουν φρουρές στις μεγαλύτερες πόλεις ενώ αρκετοί Άραβες θα έρθουν για να ζήσουν σε αυτές.

Οι Βυζαντινοί όμως θα οργανώσουν στρατό και θα επιστρέψουν στην Κύπρο. Μετά από σκληρές μάχες θα επιτύχουν να την απελευθερώσουν.

Οι συγκρούσεις όμως μεταξύ Αράβων και Βυζαντινών για την Κύπρο θα επαναληφθούν πολλές φορές μιας και οι δύο θέλουν για δικό τους το νησί.

148. Ποια λύση δόθηκε για να σταματήσουν οι συγκρούσεις Βυζαντινών και Αράβων;

Οι Κύπριοι κάτοικοι ζήτησαν από τους Βυζαντινούς και τους Άραβες το νησί να μείνει ουδέτερο και να πληρώνουν και στους δύο έναν ετήσιο φόρο υποταγής. Τόσο οι Βυζαντινοί όσο και οι Άραβες δέχτηκαν την πρόταση των Κυπρίων και την διοίκηση ανέλαβε ο χριστιανός Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου μαζί με ένα συμβούλιο εκπροσώπων .

Αυτός ο τρόπος διοίκησης κράτησε μέχρι το 965 μ.Χ. . Τότε ο Νικηφόρος Φωκάς νίκησε τους Άραβες και τους Σαρακηνούς και ξαναπήρε την Κρήτη και την Κύπρο στο βυζαντινό κράτος.

149. Κατακτήθηκε και η Κύπρος από τους Οθωμανούς Τούρκους;

Η Κύπρος αρχικά θα κατακτηθεί από τους Σταυροφόρους το 1191 κατά την τρίτη Σταυροφορία και θα διοικηθεί από τους Φράγκους και τους Βενετούς μέχρι το 1571, οπότε και θα πέσει στα χέρια των Οθωμανών Τούρκων.

Από την κατοχή των Φράγκων έχουν παραμείνει στην Κύπρο ο καθεδρικός ναός της Αγίας Σοφίας στη Λευκωσία και του Αγίου Νικολάου στην Αμμόχωστο, χτισμένοι και οι δύο με γοτθική αρχιτεκτονική .

Η διπλωματία των Βυζαντινών

Η διπλωματία «των ξένων όπλων»: Το ιππικό των Ρώσων κυνηγά τους Βούλγαρους.

(Μικρογραφία από βουλγαρικό χειρόγραφο, Βιβλιοθήκη Βατικανού)

150. Με ποιους τρόπους φρόντιζαν τις σχέσεις τους με τους γειτονικούς λαούς οι Βυζαντινοί;

Το βυζαντινό κράτος συνόρευε με πολλούς λαούς και συχνά αντιμετώπιζε προβλήματα μαζί τους. Για το λόγο αυτό είχαν γίνει και μεγάλα αμυντικά έργα στην αυτοκρατορία και σχεδόν πάντα υπήρχε δυνατός στρατός για να χρησιμοποιηθεί σε περίπτωση πολέμου.

Οι Βυζαντινοί δεν είχαν μόνο τον πόλεμο για να επιλύουν προβλήματα αλλά φρόντιζαν με σειρά διπλωματικών μεθόδων να έχουν καλές σχέσεις με τους γείτονες τους :

- Δημιουργούσαν συμμαχίες και υπέγραφαν συμφωνίες ειρήνης με γείτονες τους για να μπορούν να αντιμετωπίσουν πολεμικά άλλους λαούς που τους απειλούσαν.
- Πλήρωναν μεγάλα χρηματικά ποσά σε γειτονικούς λαούς για να μην κάνουν επιθέσεις ή για να εμποδίζουν άλλους λαούς να επιτεθούν στην αυτοκρατορία.
- Φιλοξενούσαν συχνά άρχοντες από γειτονικούς λαούς και τους περιποιούνταν.

- Έκαναν σημαντικά και πλούσια δώρα που τιμούσαν τους γείτονές τους.
- Φιλοξενούσαν παιδιά βασιλιάδων ή αρχόντων για να σπουδάσουν στα βυζαντινά σχολεία ,τις περισσότερες φορές δωρεάν.
- Έκλειναν σημαντικές συμφωνίες για τους εμπορικούς δρόμους και τη διακίνηση των προϊόντων από άλλες χώρες στην αυτοκρατορία.

151. Με ποιους άλλους τρόπους διατηρούσαν καλές σχέσεις με τους γείτονες τους;

Οι Βυζαντινοί πρόσεχαν ιδιαίτερα τους ξένους εμπόρους και τους πρόσφεραν πολλές φορές και σημαντικά προνόμια , όπως έκαναν με τους Βενετούς , τους Γενουάτες αλλά και τους Ρώσους.

Επίσης στην Πόλη κατέφθαναν άνθρωποι από όλο τον κόσμο και μάθαιναν την ελληνική γλώσσα για να επικοινωνούν με τους κατοίκους.

Παράλληλα οι Βυζαντινοί φρόντιζαν να μαθαίνουν τα πάντα για τους γείτονες τους μέσα από κατασκόπους ενώ έστελναν αντιπροσωπείες από ειδικούς και διερμηνείς για να κλείσουν συμφωνίες στα γειτονικά κράτη. Οι αντιπροσωπείες αυτές μετέφεραν δώρα εκ μέρους του αυτοκράτορα ,κυρίως κοσμήματα και μεταξωτά υφάσματα.

Τέλος το Βυζάντιο εκχριστιάνιζε πολλούς γειτονικούς λαούς για να έχει καλές σχέσεις μεταξύ τους ενώ συχνοί ήταν και οι γάμοι ανάμεσα σε βυζαντινές πριγκίπισσες και ξένους αξιωματούχους για να υπάρχει ειρήνη και συνεργασία ανάμεσα στους λαούς.

Η γυναίκα στη βυζαντινή κοινωνία

Γυναίκες σε θρησκευτική πομπή την εποχή του Ιουστινιανού.

(Ψηφιδωτή τοιχογραφία, Άγιος Απολλινάριος, Ραβέννα)

152. Ποια ήταν αρχικά η θέση της γυναίκας στην κοινωνία του βυζαντινού κράτους;

Η θέση της γυναίκας στη βυζαντινή κοινωνία κατά την πρώτη περίοδο ήταν ίδια με αυτή της ρωμαϊκής κοινωνίας. Έπρεπε να παραμένει συνεχώς στο σπίτι και να υπακούει στον πατέρα της αν ήταν ανύπαντρη ή στον άντρα της αν ήταν παντρεμένη.

Αυτό θα αλλάξει την εποχή του Ιουστινιανού όπου χάρη στην παρέμβαση της Θεοδώρας, η γυναίκα θα αποκτήσει περισσότερα δικαιώματα.

Παρόλα αυτά τα κορίτσια δεν πήγαιναν σχολείο και βοηθούσαν τη μητέρα τους στις εργασίες του σπιτιού. Μάθαιναν να κεντούν, να πλέκουν και να υφαίνουν και αν υπήρχε κάποιος που ήξερε γράμματα στο σπίτι μπορούσαν να μάθουν ανάγνωση, γραφή και τραγούδια του λαού ή ύμνους της εκκλησίας.

153. Πού πήγαιναν οι γυναίκες όταν έβγαιναν από το σπίτι;

Οι γυναίκες επισκέπτονταν συχνά την εκκλησία με τους γονείς και παρακολουθούσαν τη λειτουργία από ειδικό χώρο μέσα στο ναό, τον γυναικωνίτη. Επίσης συμμετείχαν στις γιορτές όπου διασκέδαζαν και χόρευαν και με την άδεια των γονιών ή των συζύγων τους πήγαιναν στα δημόσια λουτρά της Κωνσταντινούπολης.

154. Εργάζονταν οι γυναίκες στο Βυζάντιο;

Παρά τις δυσκολίες και τις απαγορεύσεις, αρκετές γυναίκες δούλευαν σε επαγγέλματα που είχαν σχέση με μεταξωτά υφάσματα ή αρώματα και μάλιστα είχαν δικά τους καταστήματα στις τοξωτές στοές. Επίσης άλλες γίνονταν γιατροί ή μαίες και κομμώτριες.

Τέλος, πολλές ήταν οι γυναίκες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ζωή του Βυζαντίου ως αυτοκράτειρες όπως η Αγία Ελένη, η Ευδοκία, σύζυγος του Θεοδοσίου Β', η Θεοδώρα, σύζυγος του Ιουστινιανού, η αυτοκράτειρα Θεοδώρα που τερμάτισε την εικονομαχία και άλλες. Γυναίκες που διακρίθηκαν στα γράμματα ήταν Άννα Κομνηνή στην Ιστορία και η Κασσιανή στην υμνογραφία.

Η βυζαντινή τέχνη

Η θεραπεία των αρρώστων , ψηφιδωτή τοιχογραφία.

(Κωνσταντινούπολη, Μονή της Χώρας, 12^{ος} αιώνας)

155. Από ποιους επηρεάστηκε η βυζαντινή τέχνη;

Σε όλη τη διάρκεια του βυζαντινού κράτους η τέχνη επηρεάστηκε κυρίως από την αρχαία ελληνική τέχνη ,όπως και από τη ρωμαϊκή. Ταυτόχρονα όμως δέχτηκε επιρροές και από την αντίστοιχη τέχνη λαών της Ανατολής , με τους οποίους ανέπτυξε σχέσεις το Βυζάντιο.

156. Ποια τέχνη είχε κυρίαρχη θέση στην αυτοκρατορία;

Η βυζαντινή τέχνη που είχε κυρίαρχη θέση στην αυτοκρατορία ήταν η θρησκευτική τέχνη , η οποία εκφραζόταν με την αρχιτεκτονική των ναών, τις εικόνες και τις αγιογραφίες αλλά και τα ψηφιδωτά και τις μικρογραφίες.

Κλασικό παράδειγμα αρχιτεκτονικής τέχνης είναι ο ναός της Αγίας Σοφίας που συνδύασε την αρχαία ελληνική αρχιτεκτονική με την πρωτοχριστιανική αρχιτεκτονική και τον τρούλο.

Επίσης η ζωγραφική αναπτύχθηκε μέσα από τις διακοσμήσεις των ναών με αγιογραφίες , όπως και οι ψηφιδωτές εικόνες που χρησιμοποιήθηκαν για τον ίδιο σκοπό.

157. Ποια άλλη μορφή τέχνης αναπτύχθηκε στο Βυζάντιο;

Σημαντική θέση στην καθημερινή ζωή των Βυζαντινών είχε και η λαϊκή τέχνη μιας και κατασκευάζονταν είτε σε σπίτια είτε σε εργαστήρια σκεύη από χαλκό ,ξύλο, πηλό , σίδηρο . Επίσης φτιάχνονταν κοσμήματα από χρυσό, ασήμι, ελεφαντόδοντο ,μαργαριτάρια και πολύτιμου λίθους.

Στη λαϊκή τέχνη ξεχωριστή θέση είχαν οι τεχνίτες της υπαίθρου , οι οποίοι κατασκεύαζαν μόνοι τους αντικείμενα που ήταν απαραίτητα στην καθημερινή ζωή τους, όπως γεωργικά εργαλεία ή μουσικά όργανα.

Τέλος σημαντική ήταν και η προσφορά των γυναικών στη βυζαντινή τέχνη με διακόσμηση υφαντών, κεντημάτων αλλά και χειροτεχνίας.

Η παιδεία στο Βυζάντιο

Ο Πατριάρχης Φώτιος συζητά με τους μαθητές του.

(Μικρογραφία από βυζαντινό χειρόγραφο, Μαδρίτη, Εθνική Βιβλιοθήκη)

158. Ποια εκπαιδευτήρια λειτουργούσαν στο βυζαντινό κράτος;

Από τον 5^ο αιώνα, εκτός από τα βασικά σχολεία, λειτουργούσε στην Πόλη το Πανδιδακτήριο αλλά και άλλες ανώτερες σχολές. Ανώτατες σχολές υπήρχαν ακόμα στην Αθήνα, στην Αλεξάνδρεια και στην Αντιόχεια.

Τον 7^ο αιώνα ο Πατριάρχης Σέργιος και ο Ηράκλειος έφτιαξαν στην Κωνσταντινούπολη τις πρώτες εκκλησιαστικές σχολές που εκπαίδευαν τα ικανά στελέχη της εκκλησίας.

Αργότερα ο Πατριάρχης Φώτιος και άλλοι μορφωμένοι συνδύασαν την κρατική και την εκκλησιαστική παιδεία και δίδασκαν τόσο τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς όσο και τη Βίβλο.

Στα χρόνια των Παλαιολόγων υπήρξε μεγάλη άνθηση των γραμμάτων και της εκπαίδευσης. Πρωταγωνιστής ήταν ο Γεώργιος Πλήθων- Γεμιστός στον Μιστρά, που αφιερώθηκε στη μελέτη και τη διάσωση των αρχαίων ελληνικών γραμμάτων.

159. Ποια μαθήματα διδάσκονταν στις ανώτερες σχολές;

Στις ανώτερες σχολές διδάσκονταν τα μαθήματα της αριθμητικής, της γεωμετρίας, της μουσικής, της αστρονομίας, της φιλοσοφίας, της νομικής και της ρητορικής. Σε κάποιες σχολές οι μαθητές μάθαιναν και ξένες γλώσσες ενώ ιδιαίτερη προσοχή δινόταν στη σωστή προφορά της ελληνικής γλώσσας.

Τέλος, οι Βυζαντινοί έδιναν μεγάλη σημασία στη δημιουργία και στη λειτουργία καλά οργανωμένων βιβλιοθηκών . Στις βιβλιοθήκες αυτές εργάζονταν καλλιγράφοι που έκαναν την αντιγραφή των βιβλίων.

160. Συμμετείχαν ισότιμα οι γυναίκες στην εκπαίδευση;

Μόνο οι γυναίκες των πλούσιων οικογενειών είχαν τη δυνατότητα να μορφωθούν κάνοντας μαθήματα στο σπίτι με ιδιωτικούς δασκάλους , αφού δεν δημιουργήθηκαν ποτέ σχολεία για γυναίκες. Παρόλα αυτά υπήρξαν αρκετές που ξεχώρισαν στα γράμματα είχαν μεγάλη προσφορά στη βυζαντινή παιδεία.

Η γλώσσα των Βυζαντινών

Εικονογραφημένη, χειρόγραφο βυζαντινή Βίβλος

(Βυζαντινό-Χριστιανικό Μουσείο, Αθήνα)

161. Ποιες γλώσσες μιλιούνταν στο βυζαντινό κράτος;

Η αυτοκρατορία φιλοξενούσε πολλούς και διαφορετικούς λαούς στο εσωτερικό της. Έτσι, πολλές ήταν και οι γλώσσες που μιλιούνταν από τους λαούς αυτούς. Πιο γνωστές ήταν η λατινική, με την οποία είχαν γραφτεί αρχικά οι νόμοι και οι αποφάσεις του κράτους και η ελληνική που την μιλούσε μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού, ιδιαίτερα στις ανατολικές περιοχές. Μετά την μεταφορά της πρωτεύουσας από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη, τα ελληνικά έγιναν η επίσημη γλώσσα της αυτοκρατορίας.

162. Χρησιμοποιούσαν όλοι με τον ίδιο τρόπο την ελληνική γλώσσα;

Ανάλογα με τη χρήση της γλώσσας χρησιμοποιούσαν και διαφορετική μορφή της ελληνικής. Στην αγορά, στο λιμάνι και στα εργαστήρια οι άνθρωποι μιλούσαν ελληνικά με περιορισμένο και φτωχό λεξιλόγιο και με αρκετές ξένες λέξεις. Στις υπηρεσίες του κράτους, στην εκκλησία και στο παλάτι χρησιμοποιούσαν μια άλλη μορφή της ελληνικής γλώσσας, με πλούσιο λεξιλόγιο που έμοιαζε πολύ με τα αρχαία ελληνικά και οι απλοί πολίτες δύσκολα την καταλάβαιναν.

163. Ποιοι έλυσαν το πρόβλημα της γλώσσας;

Οι Μακεδόνες αυτοκράτορες έγραψαν νέους νόμους και βιβλία σε απλά ελληνικά και μετέφρασαν σε αυτή την μορφή τα παλαιότερα κείμενα για να μπορούν όλοι να τα καταλαβαίνουν. Λειτουργήσαν πολλά σχολεία και φτιάχτηκαν βιβλιοθήκες και η ελληνική γλώσσα απλοποιήθηκε φτάνοντας σχεδόν στη σημερινή μορφή της.

Για την ευκολότερη ανάγνωση των κειμένων χρησιμοποιήθηκε η μικρογράμματη γραφή και πολλά βιβλία αντιγράφηκαν με αυτό τον τρόπο. Μετά την πρώτη άλωση από τους Φράγκους οι χώροι όπου διδασκόταν η αρχαία μορφή της γλώσσας έκλεισαν και οι δάσκαλοι βρέθηκαν ανάμεσα στο λαό και απλοποίησαν ακόμα περισσότερο τη γλώσσα για να γίνεται κατανοητή. Ιδιαίτερα από την εποχή των Παλαιολόγων και μετά τα ελληνικά πήραν τη μορφή που μιλάμε μέχρι και σήμερα.

Ο Γιάννης Γιαννόπουλος γεννήθηκε στο Άργος. Σπούδασε στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου της Κρήτης, στο Ρέθυμνο. Πραγματοποίησε τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, όπου και ολοκλήρωσε το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδές στην Εκπαίδευση.

Υπηρετεί ως εκπαιδευτικός σε Δημοτικά σχολεία του Δήμου Άργους Μυκηνών από το 2001 ενώ από το 2015 μέχρι και σήμερα υπηρετεί ως Διευθυντής Δημοτικών σχολείων της περιοχής. Τα ενδιαφέροντά του είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση και η επικοινωνία και η διδακτική της Γλώσσας και της Ιστορίας.

Αυτή είναι η ιστορία μιας πόλης. Της Νέας Ρώμης, της Επτάλοφου, της Θεόκτιστης και Θεοφύλακτης, της Βασιλεύουσας, της Πόλης.

Όταν ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Κωνσταντίνος αποφασίζει να μεταφέρει την έδρα της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στη νέα πρωτεύουσα δεν φαντάζεται, ίσως, ότι αυτή θα βασιλέψει για 11 αιώνες και θα αποτελέσει το φωτεινό αντίβαρο στο ζοφερό Μεσαίωνα της Δύσης. Ότι θα είναι το κέντρο του πολιτισμού, του εμπορίου, της διπλωματίας, των τεχνών, των επιστημών και των γραμμάτων. Αλλά και των δολοπλοκιών, του παρασκηνίου και της συνομωσίας.

Δε φαντάζεται σίγουρα ότι η Πόλη ακόμα και στα χρόνια της μεγάλης παρακμής της θα στέκεται όρθια από πείσμα, περιμένοντας έναν άλλο Κωνσταντίνο να έρθει και να πέσει μαζί της, κλείνοντας με τρόπο αρχαιοελληνικά τραγικό τον κύκλο της.

Και αυτός θα έρθει και θα χαθεί μαζί με την αγαπημένη του Πόλη, πολεμώντας μέχρι εσχάτων, περικυκλωμένος από εχθρούς πάνω στα τείχη της Πύλης του Αγίου Ρωμανού, την Τρίτη 29 Μαΐου του 1453.

Αυτή είναι η ιστορία της Κωνσταντινούπολης, μέσα από το σχολικό εγχειρίδιο της Ε' τάξης του Δημοτικού Σχολείου, με ερωτήσεις και απαντήσεις.

ISBN: 978-618-83725-8-0

9 786188 372580